

Stari naslanjáč.

Bajka, Spisal S. P.

Noč ima svojo moč. Kadar ljudje in druga živa bitja počivajo v trdnem spanji in je vse tiho in mirno, kakor da je zastalo in otrpnilo življenje, takrat prešine človeka nekova skrivnostna groza, če bedí in zrè v črno temino. Znane so mu vse stvari, ki ga obkoljajo, in vender se mu zdé drugačne nego podnevi. Jasno ne vidi, ali pomagata mu spomin in domišljija, da si od znanih oblik po malem ustvarja popolnoma nove podobe. Siva skala se izpremeni v pošast in dobiva oči, da te je kàr groza. Kadar pa v nočno temino nekoliko posveti mésečina, ožíví se vse, kar je bilo podnevi neživo, in odprè se ti čarobni svet strahov in strašíl. O tem čudnem ponočnem svetu vé človek le to, kar mu pripovedujejo stare in nove pravljice.

Ko odbije kládivo v zvoniku polnoči, začnè se ura za strahove. Mrličí vstajajo iz grobóv; blagi duhovi in zlè pošasti zapuščajo podzemeljske luknje in gòrske brloge svoje, vender tudi razne vsakdanje stvari se nekako oživé, da se menijo in kratkočasijo kakor ljudje.

V navadni gospódski spalnici je bilo nameščeno raznotero novodóbnó pohíštvo, in med njim je stal velik starinski naslanjáč, nekoliko popravljen in prevlečen z novo tkanino. Dasi je bil ličen in kàj pripraven, ostali hišni opravi venderle ni pristojal kàj posebno in sam se je čutil tujega med to razposajeno mladino, katera ga ni umela, nego se mu celó posmehovala. Ali saj ni čuda; bil je star, prežil že nekoliko mlajših rodov, in tisto malo tovarišev, kar jih je bilo iz njega dóbe, moral je nedavno zapustiti in se preseliti v popolnoma tuj kraj. Težko se je ločil in rajši bi se bil do dobra pogreznil v grob, kjer je takó rekoč že tičal z jedno nogo, nego da je šel iz nova v svet; ali inako

se mu je storilo, in zopet je začutil nekoliko nekdanjega ponosa, ko ga je znana roka otela smrti, skrbno ga opravila in ga na stara leta postavila na dôkaj častno mesto. Saj je izkusil mnogo, zato se je hitro privadil nove službe! Jedino to ga je jezilo vsako noč, da so mladi páglavci okolo njega stikali glave in sedaj šepetali, sedaj čudno pogledovali nánj . . .

Ko odbije zopet ura v sosedni sobi dvanajst, dvigne se prva gizdava postelja, sune tovarišico svojo in ji nekaj pové na uhó. Stari naslanjáč se raztogotí, zakaj dobro vé, da ga bodeta sedaj zopet obirali kakor sléharno noč. Kàr kipelo je v njem; stara kri mu je zavrela, in ni se mogel dlje premagovati. Nekoliko se odkašlja, potem se ohrabrí in izpregovórí s slabim, tresočim glasom:

»Kaj bi se smijali vé mêní — vé, ki se vama še smola cedí iz razpók? Vsa soba je polna vajinega duhá, kakor da sta prišli šele danes iz gozda! Koliko sem jaz izkusil v dolgem življenji svojem, in kaj vesta vé o njem? Ničesar! Poleg tega ni misliti, da bi kdaj učkali kàj prida; saj sta takó slabi in občutni, da kàr pokata in stokata, ako le nekoliko zakurijo v pèči. Slišal sem, kakó se je gospá zadnjič jezila na vajine razpóke; ali sinoči sta gospá in gospod oba zajedno šinila kvišku, ko ju je zopet jedna izmed vaju vzbudila iz prvega spanja in ju prestrašila, nikar da bi jima bila dala mirnega počitka, kakor se spodobi dobri postelji! Kakšna bode vajina usoda? Prodali vaju bodo prav po ceni; iz lepe te sobe prideta Bog vé v kakšno luknjo, kjer vaju bode hitro konec vzpričo težke službe, da ne bodeta za drugo rabo nego za na ogenj. Prav takó bode! In kaj bodeta védeli o svetu in o ljudéh? Saj pravim, ta sedanji rod! Kakó vse drugače je bilo nekda j!»

Takó toži stari naslanjáč, ozrè se milujé po novem pohištvu in globoko vzdihne. Stoli okolo njega se debelo spogledajo, in videti jim je, kakó jim je starec ustregel, da je oštel razvajeni gizdalinki, ki sta se prevzetno šopirili sredi sobe, kakor ne bi nihče drug imel kàj veljave, in vender sta bili najmlajši med vsem pohištvom. Dasi razposajeni, popolnoma spačeni venderle nista bili, in vsaj za prvi hip so jima starčeve besede globoko segle v srce. Sram ji je bilo, in povsili sta očí, da ne bi videli hudega naslanjáčevega pogleda, niti radovednih očí vsega manjšega pohištva, na katero sta se vedno ozirali oblastno in zaničljivo, kakor na podložne strežnike in strežnice. Želeli sta, da bi zasvetil dan in bi bilo konec neprijetnega njiju stanja.

Iz te zadrege ji reši starejša šivalna mizica, stoječa tik pred naslanjáčem. Davno že jo je mikalo, da bi se kàj več seznanila z zanim-

ljivim starčkom, zlasti ko je videla, kakó spoštljivo se domača gospá méni o njem in kakó vedno lepó ravná ž njim. Oglasí se torej in pravi:

»Dragi sosed, nikar se ne hudujte! Razvajeni otroci so bili vsekdar takšni, in kaj sta ti postelji drugega nego otroka? Nikar ne bodite hudi nánji! Toda nič jima ne škoduje, da sta čuli, kar jima gré, saj jima itak nikdar nihče ne reče zlè besedice. Zató mislita, da sta že Bog vé kaj, a potem se brez vzgoje in brez izkustva posmehujeta drugim, ki niso prav takšni, kakor sta sami. Jaz sem le za kakih deset let starejša od njiju in kakor vidite, precěj opravljena kakor onidvé, toda privoščili mi še nista prijazne besede, dasi nisem zadnja v hiši. Gospá po dolge ure sedí pri méni in večkrat tudi vzprejema posete kàr pri méni, ne da bi jih vèdla v gostinsko sobo. In tudi tedaj, kadar se ne utegne dlje muditi z menoj, ne zabi me nikdar, ampak vsak čas prihaja semkaj za trenutek, kakor bi v lepi domačnosti svoji ne mogla biti brez mène. Bodisi, da se oblači ali slači, mène je treba vselej, in menda bi lože pogrešala zrcala nego mène. Tudi zaupa mi marsikaj. Kadar pride domóv in snema zapéstnice in drugi lišp, vselej ga poveri méni, predno ga spravi, toda nikdar ga ne polega na posteljo. Vender kam sem zabredla? Blebetam, kakor bi zavidala ónima dvema njiju mladost, kaj li? Nikar mi ne zamerite; vprašati sem vas hotela nekaj drugega; ne da bi bila radovédna, ampak spoštujem vas, odkar ste pri nas. Oblika vaša mi priča o veliki starosti vaši, in zató sem si vedno mislila, koliko ste morali prebiti, in koliko bi se mi mladiči mogli učiti od vas. Povejte nam, dragi sosed, odkod in kakó ste prišli k nam? Ne bode vam žal; hvalježni vam bodemo vse žive dni, zlasti pa se óni mladi gizdalinki naučita pameti in se prepričata, kakó brezumno ravná, kdor se posmehuje staríni. Lepó vas prosim, povejte nam kàj iz svojega življenja.«

Vse stvari odrevené kakor podnevi in čakajo uprtih očij, kaj poreče starec. Naslanjáč se ožrè po sobi in zadovoljen je; nikjer ni videti, da bi ga kdo preziral; celó o posteljah priča sramežljiva rdečica, da se kesata prejšnje neotesanosti svoje.

»Bodisi,« reče napósled, »pravil nisem še nikdar nikomur in tudi vam ne bi mogel povedati vsega, kar sem prebil, zakaj spomin mi peša, in zató sem pozabil že marsikaj. — Porodil sem se v Ljubljani, v imenitni starinski hiši. Nikar se ne čudite; takrat je bilo drugače, nego je dandanes. V tedanjih časih dober gospodar ni kupoval narejenih stvari, ampak sam si je naročil dobrega blagá in nató pozval dobre in poštene obrtnike, da so domá vpričo njega naredili, česar

je potreboval. Takó je bilo tudi z menoj. Kar je lesenega na mênì, naročil je prvi moj gospodar pri starem mizarji tam nekje pri Sv. Petru, žimo je dobil s Stražišča pri Kranji, po prevleko pa je pisal na Dunaj. Bila je čisto volnena tkanina, svetlo-modra, z velikimi belimi cveticami. Ko je bilo vse skupaj, prišlo je nekoliko delavcev z zelenimi suknenimi prepasniki. Urno so se lotili dela. Napravili so zofo, šest manjših stolcev in dva velika naslanjáča, namreč mène in tovariša mojega. Jaz sem bil prvi dodelan in sem se prvi zavedel življenja svojega. Na tovariši sem tedaj gledal svoj razvoj; ali bolj nego to so me zanimali ljudje, katere sem rad opazoval že takrat. Na prvi pogled sem videl, da niso vsi jednaki in da je velik razloček med njimi. Že delavci so se nekoliko ločili drug od drugega. Dočim je prvak ali mojster iz večine le ukazoval, delala sta druga dva pridno in le vmes rekla kakšno besedo; mali učenec pa ni smel niti ziniti in je bil bolj za postrežbo ostalim delavcem.

Še večji razloček je bil med tistimi, ki so se prišli časih nekoliko pomuditi pri delavcih in zopet odšli. Prav pogostoma se je pokazal stari strežnik; ne vém, ali je imel najmenj pôsla v hiši, ali je hodil gledat, da delo ni zastajalo. Vêdel se je kàj oblastno; bil je gladko obrit; redke črne lasé si je mazal, da so se svetili in dišali že od daleč; okolo vratú je imel belo ruto, na suknji rmen rob in srebrne gómbe, hlače pa le do kolén, kjer so bile podvezane nad visokimi svilenimi nogavicami. Izmed delavcev je učenec le skrivàj pogledoval nanj, mojster pa se je menil ž njim, kakor da sta stara prijatelja. Drugi pôšli so se ustavili le mimogredé, pogledali dovršene stolce, časih kàj rekli in šli po svojem poti dalje. Več veljave je kazala postavna čedna ženska srednjih let. Nosila se je gospôdski, in iz prva sem mislil, da je gospá; ali skoro sem ugenil, da je le gospodinja, zakaj rekali so ji »gospodičina« in jo vpraševali za svèt, ali bi bilo dobro takó, ali misli morda drugače. Ona je prva za poskušnjo sedla náme in me pohvalila, da sem ravno prav mehák, da je naslonílo dosti nagnjeno in da sta držali visoki, kolikor treba, da človeku podpirata roke. Mojster ji je zatrjeval, da bode tudi zofa kàj pripravna, in rad bi se še kàj pomenil ž njo. Ali zdajci se na pragu oglasi kuharica, in gospodičina vstane, prebira ključe na pásu in zopet odide iz sobe. Za dobre pol ure se vrne, toda sedaj pride ž njo star častit gospod popolnoma belih lâs. Ko stopi čez prag, pusté delavci delo, vstanejo, in prvak hitro sname kapo in se mu spodobno pokloni. Gospodičina mu je rekala »gospod grof«, kazala mu, kar je bilo narejenega ter hvalila delo in delavce. Mojster je pri zadnjih besedah

široko raztegnil usta in se zadovoljno namuznil, ko je grof prikimal z glavo in rekel: »Že dobro, že dobro!« Tiho, kakor je prišel, odide stari gospod, in skoro za njim prinese oblastni strežnik po njega naročilu delavcem kruha in vina, da bi jim šlo delo bolje od rok. Sedaj vsi skupaj hvalijo grofa, kakó je dober, in trčijo na njega zdravje. Strežnik, ki mora hoté ali nehoté sesti k delavcem, zgovoren je čim dalje bolj in obširno pripoveduje o grofu in njega rodbini. Jaz sem ga zvesto poslušal in zvédel, da je grof vdovec in da je jedini sin njegov na Dunaji v visoki cesarski službi. Strežnik je rekel, da ga ima cesar kàj rad in da ga utegne še kdàj imenovati za prvega ministra svojega.

Takó so potekali prvi dnevi mojega življenja. Privadil sem se ljudij in razumeval sem njih govorjenje. Skoro sem ž njimi čutil, kar so čutili oni, in — ljubil sem jih. V tem je bila »garnitura«, takó namreč so skupaj zvali nas stolce, zofo in naslanjáča, dodelana, in nesli so nas v najlepšo sobo, kjer so nas namestili okolo svetle oglašene mize. Zofo so postavili ob steni, na kateri sta v zlatih okvirih viseli podobi grofa in umrše žene njegove, jaz in moj tovariš sva stala drug proti drugemu vsak na enem konci mize, stolci pa niso imeli stalnega mesta, ampak kakor je nanesa potreba, bilo jih je nekoliko po vrsti nameščenih pred mizo, ostali pa so se poizgubili po sobi kje ob steni. Tukaj sem tedaj prebil najimenitnejšo dôbo svojo; imenitno zató, ker sem bil v grofovski službi in ker nisem imel malone nobenega opravila. In vender ne morem rêči, da sem bil kàj posebno zadovoljen; časih po več dnij nisem videl žive duše, in ker so bila okna zagrnjena, niti solnčni žarki niso mogli posvetiti v sobo, kjer je bil podnevi vedno sómrak. Svetlo je bilo le zvečer, kadar so imeli gôste in je strežnik prižgal vse sveče na velikem lestenci, ki je sredi sobe visel od stropa. Velike hrupne družbe ni bilo nikdar; shajali so se le trije ali štirje gospodje, ki so bili po letih in po vedenji svojem prav podobni našemu grofu in so bili bržkone tudi imenitni kakor on. Saj sem čul, kakó je strežnik pravil novi hišni, da »k nam« zahajajo samó gospôda »od stanú«. Resnično, mênì so se vsi gospodje zdeli jednaki, le jeden se je ločil od njih in prijal mi je najbolj. Debel gospod je bil, manjše nego srednje rasti; na glavi je nosil višnjevo kapico, okolo vratú pa mu je na zlati verižici visel kàj lep in dragocen križ. In glej, kakor bi védel, kolikanj ga číslam, sédal je vselej le náme. Bil je škof ljubljanski. Kaj so govorili ta imenitna gospôda, tega ne vém; govorili so le nemški, jaz pa nemški ne znam. Slovenske krvi sem, in tudi prva vzgoja moja je bila popolnoma slovenska; če bi

se bili gospôda shajali pogosteje in se menili o navadnih vsakdanjih stvaréh, naučil bi se bil sčasoma tudi nemški, saj imam, hvala Bogú, bistro glavo, ali takó sem le semtertjã ujel kakšno besedo.

Zadnji čas svojega kratkega bivanja na grofovskem dômu sem sodil po raznih znamenjih, da se kãj izpremení pri nas, ali da se zgodi kãj nenavadnega. Stari grof je češče prihajal k nam v sobo, postajal pred podobo pokojne žene in se globoko zamišljal; tudi sem dobro videl, da je časih vzel iz žepa svilenó ruto in si otrl solzne oči. Potem je nagnil belo glavo, povetil oči in sklenjenih rók stopal po sobi. Sedaj je tudi škof češče dohajal k njemu in ostajal prav dolgo pri njem. Bila sta vedno samá in sta se bržkone pogovarjala o jako imenitnih stvaréh. Zapazil sem, da je grof časih globoko vzdihnil, škof pa se mu je nasmehnil sósebnó ljubeznivo, kakor bi ga hrabil. To pa je gotovo, da je bil grof po vsakem sestanku s škofom veselejši in zadovoljnejši.

Vse drugače se je izpremenila domača »gospodičina« ali gospodinja. Kãr vedno je bila razmišljena in nemirna kakor kdo, ki ga je doletela velika sreča. Tudi ona je večkrat prihajala v sobo, zlasti kadar gospodarja ni bilo domá; ali prihajala je plašno, kakor da se je prikradla, in vselej je zaprla vrata za seboj. Navadno je stopila pred véliko zrcalo, ogledovala se na vse strani ter se je sedaj ljubko nasmehnila, sedaj zopet držala resno in častito. Sploh se je védla tolikanj čudno, da sem iz teška zadržaval smeh, časih pa sem že mislil, da se ji blêde. Tudi je sédala na zofo ter se premikala in popravljala na nji, kakor bi kãj poskušala. Ko nekega dné zopet stojí pred zrcalom, odpró se nenadoma vrata, in v sobo stopi grof. Gospodičina se zardí do ušes, ali v tem jo stari gospod smehljaje objame in poljubi, in zdajci jo mine vsa boječnost. Odslej ga ni bilo več starega reda in mirú v hiši; vse je bilo nekako zbegano. Vrata naše sobe so ostajala kãr na iztežaj odprta, in videl sem kakó imajo vsi dela čez glavo. Kadarkoli je zapel zvonec na hodníku, vselej je kdo kãj prinesel in izročil gospodičini. Grofa in starega strežnika tedaj ves teden ni bilo domá; bržkone sta se kam odpeljala na kmete, ker so imeli več graščin. Tem mogočnejša je bila domača gospodičina; sedaj šele je bila prava gospodinja! Nekoč je prišumela v sobo v prekrasni svileni obleki, kakeršne še nikdar nisem videl na nji; ne vém, ali ji je bila predolga ali kaj, to pa sem videl dobro, da se je za dve ali tri pedi po tleh vlekla za njo. Tákrat ni bila sáma, ampak ž njo je prišla bleđa ženska, katero je domača gospodičina klicala za »gospodičino Mari«. Menili sta se nekoliko nemški, nekoliko slovenski, in skoro sem ugenil,

da je Marí šivilja. Pred vélikim zrcalom sta obe ogledovali šumečo opravo; tukaj je bila nekoliko preširoka, ondu pretesna, in Marí se je ponižno prestopala sedaj na to, sedaj na drugo stran ter zatikala igle v gubé, ali pa s kredo zarisavala, kjer je bilo pretesno.

Še se je sukala okolo domače gospodičine, ko je na hodníku iz nova zapel zvonček. Takoj nató je hišna privedla déklico, ki je v vsaki roki držala toliko povezanih belih škatelj, da nje same skoro ni bilo videti izmed njih.

»Ravno prav, Marí, da ste tukaj! Bodete mi vsaj pomagali klobuke izbirati; jednega potrebujem za to obleko, drugega pa za pot,« reče gospodičina in pomaga déklici sneti lahko brême, katero s šiviljo razložita po vsi garnituri, dočim déklica hitro razveže pokrove. Sedaj se začne pomerjanje. Gospodičina šumi vsa nemirna od škatlje do škatlje in si izvestno vsak klobuk po trikrat in štirikrat dene na glavo, pogleduje se v zrcalu in se zopet obrne k šivilji, češ, kaj poreče ona. Marí je v zadregi, zakaj nji prija malone vsak klobuk, saj je modistka itak poslala le najlepših na ogled. Tem teže je torej izbirati. Časih reče tudi déklica, da ta ali óni sósebnó pristoja obrazu in opravi, toda gospodičina ji v tem ne priznava nobene veljave in se niti ne méni za nje besede. Ne rečem preveč, ako pravim, da je gospodičina potrebovala dobro uro, ali še več, predno si je izbrala dva klobuka. Toda saj se ji ni nič mudilo, ampak zdelo se mi je, da ji je bilo celó ljubo, ker je mogla delj časa v lepi novi obleki šumeti po sobi.

Drugi dan potem nisem bil nič kàj vesel. Možjé ki so prej razbijali le od daleč, prišli so tudi v našo sobo in prinesli s seboj velik zaboj in raznega mizarskega orodja. Radovéden sem bil, kaj začnó. V tem me jeden trdo prime za držala, potisne me v stran, kakor da sem péto koló na svetu in odmakne zofo. V méni je vse kípelo od jeze; ne zató, ker me je bolelo od okorne roke, s katero me je zgrabil, ampak žalilo me je, da me je preprost, neotesan hrust prijel takó trdo in zaničljivo, méne, ki sem bil vaje, da so najimenitnejša gospôda kranjska in ljubljanska nežno in uljudno ravnali z menoj. Kàr milo pa se mi je storilo, ko sta možá snela podobi grofa in grofice, položila ji v zaboj in nató oba zajedno bila po žeblih, kakor da sta v kovačnici, nikar pa v grofovski gostinski sobi. Za podobami so pobrali iz sobe tudi druge manjše stvari, in bili smo do dobra oplenjeni vsega lišpa, ki nas je tolikanj veselil in kratkočasil, vpričo drugih pa povzdigoval našo veljavo. Nisem védel, kaj pomeni vse to, toda čutil sem, da záme in tovariše moje ne bode dobro.

Zoperni hrup v hiši se je skoro polegel; zopet je bilo mirno in tiho kakor prej; vender ni bil več tisti prijetni mir, ki dobro dé sléharni stvári, ampak bilo je kakor po nevihti, ko vidiš sledi nje razdevanja, kamorkoli se ozreš. Takó je bilo mêní. Nekoliko mi je odleglo, ko sta se vrnila grof in strežnik; toda le prehitro sem spoznal, da nista več prejšnja. Stari gospod ni več maral za nas in bil je, kakor da se čuti tujega na svojem dómu. Popóldne sta s strežnikom obhodila vse sobe, ozírala se po stenah in iztikala po kotih, kakor bi česa iskala ali gledala, če niso kàj pozabili. Drugo jutro pride strežnik v sobo in nas postavi v stari red, da nismo bili razmetani, kakor bi se bili sprli. Odprl je okno, vender ko je s pohištva le površno pobrisal prah, zaprl ga je zopet. Prav mudilo se mu je, na sebi pa je imel tisto dolgo svetlorjavo suknjo, ki mu je sezala do tal, in katero je oblekel le tedaj, kadar so se kam peljali.

Morda uro pozneje, ko sem dobro čul, da je pred hišo obstala kočija, pride zopet strežnik, odprè vrata na iztežaj in se postavi prédnja kakor vojak na straži. Dva gospoda, ki sta prej večkrat zahajala k nam, prideta skupaj v sobo in sedeta jeden náme, drugi na tovariša mojega. Oblečena sta bila popolnoma črno, in na prsih sta imela pripete nekake zlate svetinjice, kaj li. Le malo se pomudita, v tem stopi v sobo grof, opravljen za na pot, pod pázduho pa vodi domačo gospodičino, ki je tudi v potni obleki. Skoro da je nisem spoznal, takó se je izpremenila v lični gospódski opravi, in tudi počesana je bila drugače, nego sem je bil vajen. Gospoda sta hitro vstala, viteški se poklonila gospodičini, grofu pa prijateljski stisnila roko. Niso več sedli, ampak kar stojé so se nekoliko pomenili. Končno vzame jeden gospod gospodičino izpod pázduhe, drugi pa se oklene grofa kakor dober prijatelj, in vsi štirji gredó iz sobe in tudi z dóma, zakaj góri do nas se čuje, kakó druga za drugo oddrdrata dve kočiji. (Dalje prihodnjič.)

Ponôči.

Zvezda se utrne,
Pade v tème črne —
Nje sijáj nikoli več
Kvišku se ne vrne . . .

V duši béda vlada,
Mrè blesteča nada —
Skôro nje sijáj na vék
Vgasne v dnù prepada . . .

J. K.

Stari naslanjáč.

Bajka, Spisal S. P.

(Dalje.)

omnil nisem, da bi bili kdaj prej takó samí in zapuščeni, kakor smo bili sedaj. Vrata so bila na iztežáj odprta iz sobe v sobo; nikogar ni bilo, da bi jih zapiral in vsaj nekoliko pospravljaj po sobah, kjer je bilo vse razvlečeno kakor še nikdar, odkar sem služil na grofovskem dômu. Po vsem kar, sem videl in slišal poslednje dni, nisem si upal misliti, da se dobri grof še kdaj vrne med nas. Ali takó tudi ni moglo ostati; brez gospodarja nihče ni na svetu, ne človek, ne stvar, in menda niti mi ne ostanemo. Takó ugibaje začujem iz druge sobe ženski glas. Skoro tudi zapazim, da počasi stopata proti naši sobi kuharica in hišna. Prva je bila že starikasta ženska, druga pa še mlada déklica, katero je grof nedavno vzel z graščine v mesto. Ko prideta pred garnituro, tedaj me kuharica nekoliko odmakne, in mimo mène gredé pozove tovarišico svojo:

»Le-sèm sédi, Rezika, k mêní na zofo; zakaj se ne bi tudi medve danes čutili nekoliko gospôdski, ko se naša gospodičina povzdigne v grofico?«

»Veste kaj, Marijanica,« reče hišna in séde poleg kuharice na zofo, »mêní se pa le čudno zdí, da ga je hotela.«

»Takó sodiš danes, ko si še neizkušeno deklè; za deset let bodeš govorila drugače. Gospá in grofica! To ni karsibodi; grofa in barona tudi nima vsaka za priči, nikar da jo pproča sam škof! To se zgodi le malokdaj in ne vsakomur, najsi plača ne vém koliko. Kar sem jaz v Ljubljani, ne pomnim, da bi bil škof koga poročal. To je kaj posebnega.«

»Ne rečem, da ni, ako bi bila poroka v cerkvi; ali domá v škofovi kapelici, saj ju nihče niti videl ne bode.«

»Videl, videl!« zavrne jo kuharica nejevoljno, »saj poroka ni zató, da bi ljudje zijála prodajali. Sevéda, ti bi jo rada bolj bahaško, takó kmetsko, da bi za teboj bálo vozili, s samokresi pokali in da bi bila vsa vás po konci! Gospôda take stvarí rajši opravljajo na tihem, in v tem se popolnoma ujemam ž njimi. Ko bi se kdáj možila, poročila bi se tudi jaz brez hrupa kàr skrivaj.«

»Bodisi,« odjenja hišna in jo vpraša dalje: »Ali povejte mi, Marijanica, kakó se je vender zgodilo to, da je grof vzel za ženo nekdanjo hišno svojo? Saj bi bil dobil nevest plemenitega stanú, kolikor bi jih hotel!«

»Dobil bi jih, dobil, ako bi bil neumen,« reče kuharica, »toda naš gospod v svojih letih ne potrebuje žene ne záse, ne za svet, ampak treba mu je nekoga, ki mu bode dobro stregel. Zató pa ne bi našel boljše ženske od naše gospodičine. Nekam čudno je imeti noč in dan tujo žensko v hiši; ljudje so hudobni in si hitro kàj izmislijo. Zató je na vsako stran bolje, da se je poročil ž njo. Sevéda tù v Ljubljani bi bilo skoro nemogoče; kadarkoli bi stopila čez hišni prag, ozirali bi se ljudje po nji in obirali 'kmetsko grofico', ali na Dunaji, tam se nihče ne bode menil zánja; hodila in vozila se bodeta skupaj v cerkev in v gledališče, na izprehode in kamorkoli bodeta hotela; v visoko družčino pa stari grof itak ne bode več hodil. In ko bi tudi kdáj šel, ona bi mu ne bila na sramoto. Saj se zná vèsti, kakor da je res 'od stanú'. Bistre glavice je; pokojna grofica jo je vzela popolnoma mlado k sebi, pošiljala jo k nunam v šolo in jo tudi sáma vzgajala takó, da bi ji bila za postrežbo in za družčino. Ko je videla, da ji deklè ugaja, preoblekla jo je gospôdski in jo povsod jemala s seboj. Kesala se ni, zakaj ko je skoro nató zbolela in ležala dolgo dolgo, lajšala ji je hvaležna déklica trpljenje in ji stregla z vso ljubeznijo srca svojega, da ji ródna hči ne bi mogla bolje. Blaga gospá je bila kàr ginja, in pogostoma jo je priporočala grofu, naj po nje smrti on skrbi zánjo. Tudi v hiši je vse preskrbovala namesto bolne grofice, da je šlo po starem tiru. Grof si po smrti žene svoje ni mogel želeti boljše gospodinje od nje strežnice, in jo je obdržal za 'gospodičino'; sedaj pa mu je 'gospá', in prav je takó.«

»Ako bi bil on mlajši, bilo bi že, ali takó star!« ugovarja hišna. »Toliko rečem, ljubši mi je mlad siromak nego star bogatin.«

»Nič se ne bój, saj ne bode ne jednega ne drugega!« odreže se zopet kuharica. »Kdo se méni za ubogega pôsla, najsi je služil v gro-

fovski hiši? Dobrega pol veka sem prebila pod to streho; sile mi ni bilo, in tudi prihranila sem si precèj, toda sedaj? Iti moram od tod, kjer sem bila kakor domá. Ali kam? Za drugo službo nisem, in brez dela tudi ne morem biti. Poskusila bodem s študenti; za življenje bode že, pa bodem vsaj sama svoja. Res, žalostno je, ako se razdere takó stara domačnost! Kàr groza me je jutrišnje dražbe, toda saj me ne bode blizu. — Rezika, nekdo je pozvonil, skôči na hodník gledat, kdo je. Takoj pridem za tabo; morda je že oskrbnik, da vse pripravi za jutri.«

Do konca sem zvesto poslušal pogovor teh dveh grofovskih služnic, ki sta mi razjasnili vse dogodbe zadnjih dnij. Samo kar je kuharica rekla o neki »dražbi«, tega nisem umel in sem se ž njo bal jutrišnjega dné, dasi nisem védel, zakaj. Kuharica je ugenila, da je bil oskrbnik, ki je pozvonil. Tudi ta se je izpremenil. Kadar je prej prišel grofu poročat, kakó je na graščini, stopal je rahlo po svetlih tleh in govoril tiho, danes pa je kresal po sobah kakor okoren drvár, zarenčal izpod ščetinastih brkov sedaj pa sedaj káko besedo, in vsaka stopinja se je poznala za njim, ker si pred vrati ni odrgnil nog. Nekoliko je pogledal po sobi in takoj zopet odšel, toda po obedu se je vrnil z dvema težákoma ter s kuharico in hišno. Ne bodem pripovedoval na široko, kar se je godilo sedaj. Znesli so nas in vse ostalo pohištvo v véliko sobo tik hodníka in nas čez noč zaprli kakor jetnike. »Kaj bode z nami?« mislil sem si in od samih skrbíj nisem mogel spati; šele proti jutru sem nekoliko zadremal, ali tedaj sem imel strašne sanje in ko sem se vzbudil, bolela me je silno glava.

V tem sem zaslišal rožljanje ključev in se spomnil dobre naše gospodičine. Toda bila je le kuharica, ki je odprla vrata na hodník na iztežáj, potem pa s hišno prinesla mizo, postavila jo za vrata in okolo nje namestila nekoliko stolov. Sedaj so polago ma dohajali tuji ljudje, moški in ženske, gospôdski in preprosti, in vsi so obstali na hodníku. Nekateri so tiho čakali, drugi so izpraševali kuharico ali hišno, nekateri so pa stopali čez prag in se ozirali po nakopičenem pohištvu. »Jakop je tudi že tù«, reče nekdo, in vsi se obrnejo proti stopnicam, na katerih se sedaj pokaže mlad mož srednje rasti. Pod nosom in po bradi je popolnoma obrit, le pod ušesi mu črne ščetine robijo rdeča lica. Imel je nekoliko ponošeno suknjo gospôdskega kroja in na glavi črno ploščato kapo z usnjeno strešico nad čelo m. Kuharica nekaj zašepne hišni in odide; videl je nisem več. Spomnil sem se, kar je rekla včeraj, in premišljal, ali se je morda tolikanj bala tega človeka. Toda že je stal strašni Jakop na pragu in takó hudó

uprl váme ostre svoje oči, da sem bil kakor uklet. Kàr odleglo mi je, ko je zopet stopil na' hodník, kjer se je začelo živahno gibanje. Oskrbnik z velikim pisanjem v roki in droben gospod s cesarsko kapico sta se nekaj menila; potem je poslednji sédel za mizo, nateknil naóčnike in pregledoval pisanje. V tem prinese mož v dolgi črni suknji, menda birič, tinte in česar je sicer treba, na drugi stráni vrat pa se postavi mestni bóbnar. Prav kislo se drží in černo gleda, kdaj mu gospod namigne. Ljudij se je nabralo precèj, ali Jakop je bil najveljavnejši med njimi; in čudno, vsi so ga poznali in ga klicali kàr po krstnem imeni kakor domačega človeka ali dobrega prijatelja. On pa jim je nekaj pravil, da so se na glas smijali. Govoril je hitro in mahal z rokami, kakor da zdajci koga počí po obrazu.

Povedal še ni do kraja svoje povesti, ko bóbnar pri vratih zabobna. Jakop se hitro obrne in stopi prvi k mizi, za katero stoji gospod s cesarsko kapico in nekaj govori. Za njim so tiščali tudi ostali ljudje, in taka gneča je nastala pri vratih, da nisem mogel umeti ničesar, kar se je godilo zunaj. Čul sem posamezne udarce po bobnu in veden klic: »Prvič! Drugič! Kdo dá več?« Kàr zazeblo me je, ko je isti glas zakričal: »Garnitura s stolci in naslanjáči osemdeset golderjev! Kdo dá več?«

»Jaz dam petinosemdeset,« zavrne oblastni Jakop med vrati.

»Jaz devetdeset!« oglaší se lepa visoka gospá, ki se je nekoliko prej prerila skozi množico ter zadovoljno tipala in ogledovala mène in moje tovariše, da sem takoj védel, kaj namerja z nami. Srce mi je igralo od veselja, ko se je pogajala za nas, zakaj nekaj mi je reklo, da bode vse dobro, le Jakopu ne v pest. Toda Jakop ni odjenjal, ampak ponujal vedno več nego lepa gospá, ki je napósled umolknila. Zopet je zakričal hripavi glas na hodníku: »Prvič! Drugič! Tretjič! Kdo dá več?« Nihče se ni oglasil, in bili smo Jakopovi.

Mèni se je kàr zmračilo, in omedlel sem. Nič ne vém, kakó dolgo se nisem zavédel; šele hladna sapa in otlo bobnenje pod mano sta me vzdramila. Peljali so nas čez most. Naloženi smo bili drug na drugega na vozičku, katerega je vlekel čvrst težák, dočim je Jakop potiskal zadi in pazil, da se nismo zvrnili. Onikraj mosta smo zavili na levo stran, peljali se ob Ljubljanci še nekoliko nizdolu in obstali pred črnimi železnimi vrati. Težák se globoko oddahne in si otira znoj z obraza, Jakop pa potegne iz žepa velik ključ in odprè obe železni krili na iztežáj. Ko nas varno zložita z vozá, neseta nas vsakega posebej v temen mrzel hram, kjer je nakopičeno toliko raznovrstnih stvari, malovredne in prazne šare, da se ni móči geniti. »Kaj bomo

mi tukaj, in kam nas deneta?» mislim si, ko me težák prvega prinese čez ta grozni prag. Toda Jakop ni kàr nič v zadregi; hitro skače semtertjà in tù kàj preloží, tam kàj vrže na drugo stran, in skoro izprazni toliko prostora, da nas moreta za silo tesno namestiti; saj itak nismo imeli nobenega opravila, samó da smo bili pod streho. Ko smo zopet vsi skupaj, zaloputne Jakop težka vrata in nas zaklene.

Sedaj nam je bilo res kakor v ječi, ali pa še huje. Ne da bi kje brlela svetilka kakor pri mrličih, ali da bi skozi razpoko predrlo nekoliko solnčnega ali mesečnega svita, ampak temno je bilo kakor v rogu, in ničesar nisem videl nego črno. Geniti se tudi nisem mogel in nisem smel; zakaj ako bi se le malo premeknil ali iztegnil, zadel bi se ob kakšno stvar, ki bi potem sunila drugo in tretjo in takó dalje; vsa ta čudna grmada pa bi se utegnila podreti náme in me polomiti. Saj me je bilo dosti strah, ko se je góri na vrhu nekaj s svojo težo nekoliko sesedlo in je potem vse zaporedoma zaškripalo do tál. Sicer sem se popolnoma udal v trdo usodo svojo, saj ni moglo priti nič hujšega več náme, in skoro sem trdo zaspal. Nič se mi ni sanjalo, in popolnoma prerojen in krepak sem se vzbudil, ko je šinila miška mimo mène in se z repom svojim oplaznila ob krivo mojo nogo. Sedaj šele sem mogel mirno presojati žalostno usodo svojo in tolažil sem se, da morda ne bomo dolgo tukaj. Ako bi le ne bilo takó grozno temno v našem zaporu; za prvi čas bi si ogledoval novo družčino in morda bi po nji mogel kàj sklepati za svojo prihodnjost. Ali vedno jednako je bilo temno, in védel nisem, ali je zunaj dan ali noč. Pustil sem torej to in se zamislil v prejšnje lepe čase, ki sem jih prebil na grofovskem dômu. Kaj neki počnè dobra gospodičina, ki me je takó prijetno kratkočasila poslednje dni? Kaj stari grof? Kaj njega strežnik? Vseh sem se spominjal in si mislil, ali pač še kdàj vidim koga izmed njih.

Takó sem premišljal dolgo dolgo, in napósled je venderle zapropotal ključ v ključánici. Vrata zaškripljejo, in na pragu stoji oblastni Jakop, naš gospodar. Duri odprè na iztežáj, odprè tudi okno, zamreženo kakor pri ječah, potem pa prebira bogastvo svoje in se sósebnó zadovoljno ozira na nas. Bil je lep dan, solnce je prijazno sijalo, dasi še ni moglo zasijati na naša vrata, ki so gledala proti zapadu. Jaz sem bil zadovoljen, da sem le zopet kàj videl. Nove družčine nisem bil nič kàj vesel; bile so do cela drugačne stvari, nego smo bili mi, preproste, stare in polomljene. Kàr sram me je bilo, da smo morali biti mi grofovski med njimi, ki nismo nič pristojali drug drugemu, in umeti nisem mogel, čemú nas je Jakop prav za prav

kupil in gnal céno takó visoko; rajši nas bi bil pustil óni gospé, ki nas bi bila imela takó rada. V tem je Jakop namestil pred vrata nekoliko miz, znosil nánje raznega drobiža, ne da bi vmes postavil le količkaj vredno stvar, dasi jih je imel dovòlj v hramu. Kakor bi hotel zasramovati samega sebe pred svetom, razložil je staro zarjavelo železino, ponošene čevlje in škornje, na pol potrte ure, popolnoma zakajene steklenice in drugo obrabljeno posodo. Dvojil nisem več, da ima Jakop vse te stvari na pródajo, in začel sem upati, da nas kdo kupi in reši te grde družčine. Ali glej! Prihajali so le preprosti in siromašni ljudje, in kolikor menj je bila stvar vredna, prej jo je kdo kupil. Moj up je zopet splaval po Ljubljani, zakaj taki ljudje nas izvestno ne odkupijo.

V tem pride čvrst Gorenjec najlepše moške dôbe; soditi po novih jirhastih hlačah, mora biti tudi denaren.

»Dober dan, oče!« pozdravi ga Jakop prav prijazno in mu stopi nekoliko naproti, »kaj pa bi radi? Prav močne lopate imam in tudi nekoliko motik; ali potrebujete kaj cókelj za koló ali morda železno verigo? Kaj pa burklje za mater, da bodo lonce v peč devali; prav po ceni jih dam, na pol zastonj.«

»Ničesar ne potrebujem, hvala Bogú,« zavrne ga kmet ponosno, »le takó sem hotel nekoliko pogledati, kaj imate.«

»Vsega imam, česar si kdo želí,« pobaha se Jakop, »le sèm stopite, najlepše stvari imam v prodajalnici, da se ne zaprašé in da jih ne zmoči ploha. Človek se trudi in trudi, da bi kaj zaslužil, toda napósled ima le škodo in izgubo.«

Mož stopi v našo ječo, ali takó zvano »štacuno«, ne da bi se mnogo menil za Jakopove besede; tem radovedneje pa se ozira po mnogovrstnih stvaréh. Najbolj se zagleda v podobe, in sósebnó po volji mu je jedna na platno slikana, ki sloní tik mène med nogami prekopicnjenega stola.

»Ta pa ta, oče!« pravi Jakop. »Kaj ne da, lepa je?«

»Res je lepa,« pritrdi mu kmet, »koliko pa hočete zánjo?«

»Prodati je nisem mislil; ravno sem jo pripravil, da jo zvečer vzamem s seboj domóv. Vender bodisi, vam jo dam za dva goldinarja; prav toliko je tudi mène stala, ko sem jo povrhu kupil z mnogimi drugimi stvarmí, saj drugače bi je niti ne bil dobil.«

Mož seže v žep po listino in odšteje dva goldinarja. Jakop ju hitro vzame in že pripravlja popir, da bi zavil podobo. Zdajci ga mož ustavi, rekši

»Še to mi povejte, kakšen svetník pa je to, katerega ste mi prodali?«

»To ni svetník,« odreže se mogočno Jakop, »to je tržaški gubernêr.«

»Kaj? Gubernêr!« ujezi se Gorenjec. »Kâr hitro mi vrnite moja goldinarja; ‚pijontarja‘ pa nečem, če mi ga tudi zastonj daste.«

Hoté ali nehoté vrne Jakop óna goldinarja, katera kmet zopet dene v listnico. Nató mož nejevoljen odide, ne da bi še kaj rekel.

Takó je potekal dan za dnevom, in hitro mi je mineval čas, ko sem opazoval ljudi, dohajajoče in odhajajoče. Vpraševali so po tem in ónem in mnogo so pokupili, le za nas, za garnituro, menil se ni nihče. Jakop je zmajeval z glavo in rekel: »Preveč novcev sem vteknil v to stvar; ako je skoro ne prodam, ne bode dosti dobička.« Takó preudarja na pragu stojé sam v sebi; kar se mu zasvetijo oči, in hitro se odkrije in pozdravi:

»Dober dan, gospá; ali se pogodiva za garnituro? Včeraj bi jo bil že skoro prodal; óni tuji ljudje, ki stanujejo na Viderčanovem grádu, hoteli so jo imeti kâr po sili, toda rekel sem, da je že na pol obljubljena, naj se zopet oglasé morda za tri dni.«

»Kaj to mênî, komu obetate in prodajate svoje stvari?« reče lepa gospá, ki sedaj stopi v štacuno in zopet oči poželjivo obrača na nas, kakor takrat na dražbi pri grofu.

»Gospá, nalašč me nečete umeti,« dobrika se ji premeteni Jakop, ki je takoj ugenil, iz kakšnega namena je prišla, »čuval sem jo za vas; še od zadnjič se spominjam, kakó vam je bila po volji, in védel sem, da pridete pónjo.«

»Ne vém, kakó bode. Ako mi jo tolikanj privoščíte, zakaj mi je pa na dražbi niste pustili?« ugovarja mu ona.

»Ej, gospá, trgovina je trgovina. Zakaj pa ste vi primikali? Le jedno besedo da ste mi zašepetali in prepustili vse mênî, in bolje bi bilo za oba. Jaz bi bil garnituro dobil ceneje in bi jo vam tudi prodal ceneje. Živeti moram tudi jaz. Vender, kaj vam za nekaj desetakov več ali menj! Še zmiraj je dosti po ceni; sáma žima je toliko vredna, kolikor zahtevam za vso garnituro z mizo vred.«

Gospá nas zopet tiplje kakor kdo, ki umeje take stvari, in pritrdi: »Kar je res, to je res; žima je najboljše vrstí. Ako ne bi védela, da so delali pri grofu garnituro domá, ne bilo bi me niti blizu; ali dobra žima, ta me je mikala.«

Jakop zná gospé prigovarjati čimdalje bolj, in skoro se pogodita. Vesel, da se je iznebil garniture, misli premeteni barantáč takoj na

novu trgovino. »Še nekaj imam za vas, gospá,« reče ji, »prav lépo sliko z uro in muziko. Vidite, tam gôri jo imam; spodaj je mórje, na pečini grad s pravo uro, in ondu je gora Vesuv. Kadar se navije, oživi kàr vsa podoba; gora piha ogenj, ura kaže in bije, a po zadnjem udarci se vsako uro oglasi kratka godbica. Pri vseh ljubljanskih urarjih ne dobite takó umetno zložene ure in podobe zajedno. Kupil sem jo na dražbi pri prejšnjem generalu, ki jo je bržkone prinesel z Laškega. Prístojala bode nad zofo kakor nobena druga stvar.« Gospá se dá pregovoriti in kupi tudi podobo z uro.

Mêni je kàr srce utripalo od veselja, da pojdemo zopet iz tega hrama, ki so ga zvali »štacuno«. Takó sem se zamislil v negotovo prihodnjost svojo, da niti ne vém, kakó so nas preselili. Iz sánj me vzbudi šele radostno kričanje otrok, ki v lepi sobi skačejo okolo nas, sédajo sedaj na tega, sedaj na drugega izmed nas in nepotrpežljivo čakajo, ko zabija hlapec Miha v zid velik kavelj za novo sliko z uro. Za otroki je stala njih mati, óna lepa visoka gospá, ki se je na dražbi pri grofu prvičrat zagledala váme. Govorila ni, ali videl sem, da tudi ona težko čaka, kdaj bode zopet vse v redu. »Dobro bode,« reče Miha, prime s krepkimi rokami težko uro in jo obesi na kavelj. Nató vzame ključ in navije uro, muziko in »ogenj« na Vesuvu. Otroci kàr strmé; ura in godba jim nista neznani, ali kaj je óno, kar se kadí iz gore? Ali gorí? Lojzika, najstarejša sestra, ki je že hodila v šolo, raztolmači jim, da je to sopka ali ognjenik. V tem nas mati in Miha namestita prav takó, kakor smo stali pri grofu.

(Dalje prihodnjič.)

Svetilki.

Svetilka, lehnó dogorévaj mi,
Temò le še dolgo presévaj mi!

Kadàr mi prijazni tvoj vgasne trak,
Zagrne me tajnostno mrkli mrak.

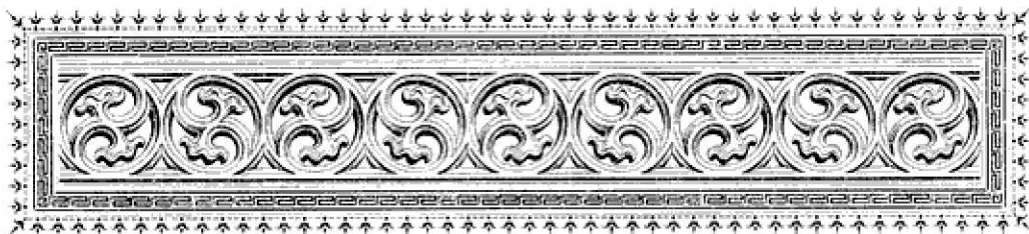
Poslédnje sem nòvce za olje dal,
S poslédnjo žveplenko sem te prižgal.

A mrklega mraka je méne strah:
Zlih bésov borjénje bi gledal plah ...

Svetilka, lehnó dogorévaj mi,
Temò le še dolgo presévaj mi!

J. K.

Stari naslanjáč.

Bajka. Spisal S. P.

(Dalje.)

Nrav zadovoljen sem bil z usodo svojo. Na novem dômu sicer ni bilo takó imenitno kakor na grofovem, ali bilo je živahneje, in kar je bilo najbolje, z novo gospôdo si nismo bili takó tuji kakor s prejšnjo. Sôsebno dobro mi je delo, ko sem videl in čutil, kakó nas ima gospá rada. Kadar se je sáma izprehajala po sobi, postala je vsak čas nekoliko, nagnila glavo po stráni in zrla kakor zaljubljena na nas. Kadar ji je podnevi trebalo počitka, sedla je vselej náme, vzela robec iz žepa in ga pogrnila, kamor je naslonila glavo, da bi me ne zamazala. Nikdar nisem mislil, da me bodo kdàj še tolikanj čislali. Menj nas je čenil nje mož, póstaren gospod. Kàr ustrašil sem se ga, ko je prvič prišel v sobo; toda saj ga niti ni bilo vánjo, ampak na pragu je obstal in nas pogledal takó grdo, kakor bi hotel rêči: »Kaj je bilo vas treba?»

Še bolj sem se čudil, ko ga niti pozneje ni bilo blizu in so minili meseci, predno se je za trenutek pokazal v naši sobi, nikar da bi se delj mudil pri nas. Moral je priti že sôsebno dober prijatelj ali znanec, da je domačega gospoda privabil v našo sobo; ali vselej sem zapazil, da si je moral delati silo. Náme ali na zofo ni sédel nikdar, ampak kadar se nas že nikakor ni mogel ogniti, odmeknil je nejevoljno kate-rega manjših stolcev in boječe sédel nánj. Zgodilo se je tudi, zlasti zvečer, kadar se je zbralo več gostov, da se je zmuznil v drugo sobo in si prinesel pleten stol. In glej, dasi sem védel, kakó nas črti na vso moč, jaz ga le nisem mogel sovražiti, ampak čimdalje rajši sem ga imel. Ako bi bil mogel govoriti, kakor sedaj ponôči govorim z

vami, povedal bi mu bil, kakó ga čislam, in vprašal bi ga bil, kaj ima proti nam, ki se nismo sami vrinili v njega dom, kateremu nismo bili ne v škodo, ne v sramoto. Toda nam stvarém ni dano, da bi se menile z živim človekom, in moral sem tudi odslej gledati, kakó me je sovražil on, ki sem ga ljubil.

Utegnili bi me vprašati, kaj je bilo posebnega na tem móži, ki se mi je nehoté tolikanj prikupil. Prav za prav niti sam ne vém, kaj je bilo. Bil je srednje rasti in podolgastega, bledega obraza, toda iz rjavih očij mu je sijala dobrota, kakeršne nisem še nikdar videl pri nobenem človeku, akotudi sem jih videl dovòlj različnih dôb in stanov. Dasi je bil slab, bolan ni bil, in sivi njegovi lasjé so bili gostí, da bi mu jih bil lahko zavidal vsak mladenič. Vesel ni bil nikdar, ampak zmiraj tožen in zamišljen, kakor bi imel veliko skrbíj. Ako so bila vrata v njega sobo odprta in ni bilo nikogar pri njem, čul sem ga pogostoma, da je na glas računjal. Otroke je imel kàj rad, ali prav v tej ljubezni sem videl, kakó se je z njega telesno slabostjo strinjala še večja duševna dobrota. Kàr ničesar ni mogel odreči otročičem svojim in izpregledal jim je malone vsako nerodnost. Odločnejša in ostrejša je bila mati. Hudó je pogledala, in otrok je stal kakor uklet pred njo, ne da bi si upal ziniti le besedico, in zadovoljen je bil, ako ni zapéla šiba. Na visoki omari so bile vedno pripravljene brezove šibe Miklavževe, in ž njimi je mati hitro ukrotila male razposajence, kadar so si posegli v lasé. Nič ni vpraševala, kdo je kriv, ampak zgrabila je drugega za drugim in našvrkala vse po vrsti, da so se jokali krivični in nedolžni.

Takó sem se polagoma seznanil s svojimi ljudmi, opazujé jih skozi odprta vrata v sosednih sobah; vsega pa sevéda nisem mogel videti, ker so imeli našo sobo za »lepšo«, v katero so vèdli njega, kdor je prišel v poséte; domačinov pa navadno ni bilo v nji. Le dé-klice so se v nji vadile na klavirji, dečko pa se je zaprl vánjo, kadar se je učil na glas. Najpusteje je bilo zjutraj, zakaj takrat so bila oboja vrata zaprta, in nikogar nisem ne videl ne slišal. Časih je kdo po kàj prišel, toda takoj zopet odšel. Jedina hišna se je nekoliko mudila, dokler je pometala in pospravljala, toda povedala ni ničesar, samó prepevala je, ako je bila dobre volje. Šele prav predpóldnem so dohajali ljudje tudi v našo sobo. Domača gospá je prišla prva. Brez pravega namena je stopala po sobi, tù kàj poravnala, tam po-brisala prah, katerega je bistro nje okó takoj zapazilo na svetlo ogla-jenem pohištvu, ali pa je za trenutek odprla okno in pogledala po ulicah.

V tem se obrne v sobo in velí: »Noter!«, zakaj čul sem tudi jaz, da je nekdo potrkal. Vrata se odpró, in v sobo prišumí lično opravljena in nališpana gospá, ljubeznivo se nasmehne in pozdravi gospodinjo, ki je tudi na vso moč ljubezniva in vesela »nepričakovanega poséta«. Nató sédeta druga kraj druge na zofo in se živahno menita ter večkrat glasno zasmejeta, dokler zopet kdo ne potrka na vrata. »Noter!« oglasí se zopet domača gospá, tuja pa hitro vstane, kakor bi odhajala; ali domača ji še ne dá oditi in jo seznani z gospó v popolnoma novi opravi in z nje ravno doraslo hčerko, ki danes prvič v dolgem krilu spremlja mater svojo v poséte. Glasno ščebljanje privabi malo Netko, da radovedna odtisne vrata in debelo poluka v sobo. Tuja gospá se ji prijazno nasmeje in ji migne, naj stopi bliže. Nekoliko boječe stopica déklica proti zofi, podá gospé molčé desnico, z levico pa pritiska punčiko náse. Mati ji velí: »Netka, pojdi gledat, ali je Tinica že prišla iz šole, in reci ji, naj pride sèm!«

Poslušno dete kàr takoj steče skozi vrata; ali na gladkih tleh se mu spotakne, da skupaj s punčiko svojo pade z obrazom na tlá in bridko zajoče. Mati skoči za njo, zajedno pride iz druge sobe tudi Tinica na pomoč, in obe vzdigneta Netko, potolažita jo in védeta nazaj v gostinsko sobo. Še se nekoliko pomenijo, v tem bije ura nad zofo dvanajst, gospé vstanejo jako osuple, da so se zamudile predolgo, in se poslové. Pri vratih zopet obstanejo, zakaj še si imajo mnogo povedati; domača gospá jih spremi v prednjo sobo in tudi tam še nekoliko postanejo. Ker niso zaprle vrat za seboj, čul sem s hodníka, kakó so tudi vrhu stopnic še govorile in se smijale, predno so se do dobra poslovile in odšle. Takó mi je navadno minévalo predpóldne. Sevéda, o slabem vremeni, ali če je šla naša gospá sáma v poséte, bilo ni nikogar, zató pa so si o lepem vremeni gospé časih kàr kljuko podajale.

Med obedom in tudi še káko uro potem smo bili zopet do cela zapuščeni. Popóldne je bilo že bolje. Kadar ni bilo šole, morala se je najprej Lojzika vaditi na klavirji, za njo je prišla na vrsto mlajša sestra Tinica, in takó mi je čas hitro potekal, zakaj glasbo sem zmiraj rad poslušal, in vedno sem hvalil srečno usodo, da mi je bil klavir takó blizu. Ako se ne motim, pripadal je tudi klavir tistim stvarém, katerih gospod ni maral; zató so ga namestili v našo sobo. Saj nisem nikdar videl, da bi bil oče kdàj otroke priganjal h klavirju, ali da bi kdàj prišel poslušat Lojziko, ki je že igrala takó lepó, da je genila nas nežive stvari; toda kakó je omečila občutno človeško srce, tega si niti misliti ne morem. Méní so bili to pač prelepi časi, ko sem

mirno stal za klavirjem in kakor zamaknjen gledal krasno déklico, ki je z drobnimi prsti svojimi takó spretno prebiralá košćene tipke, da je odmevala vsa soba od sladkih in ubranih glasov. In bila je ravno v tisti dôbi, ko se déklica razcvita kakor nežna rožica na gre-dici, in se nedolžna še ne zavéda lepote svoje. Videl sem mnogo déklic, ki so jih zaljubljene matere nališpane vodile v poséte in bile ponosne nánje, vender ni bila nobena le iz daleka podobna naši Loj-ziki. Dasi je rada igrala, časih je vender opešala, ko je morala po dolge ure kakor prikovana sedeti pri klavirji. Zastonj so bile prošnje in jok; ostra mati se ni genila od nje in ji ni dovolila prestatí, do- kler ni do dobra znala svoje naloge.

O takšni priliki ni bilo druge pomoči, nego kadar je kdo prišel v poséte. Lojzika je na tanka svoja ušesa takoj čula, če je stopal tujec po prednji sobi, in kadar je potrkal na vrata, précej je zaprla klavir in veselo skočila naproti neznanemu rešitelju. Bile so navadno po dve ali tri dobre znanke, ki so popóldne zahajale k nam. Takó nališpane niso bile kakor óne gospé predpóldne; tudi bolj domače so bile, in kadar so odložile klobuke in plašće, vzele so pletilo iz žepa in posedle po garnituri, kakor se je kateri bolj prilegalo. Jaz in moj tovariš sva prišla vselej prva na vrsto, potem šele zofa. Z gospémi so prišli tudi njih otroci, katere je domača gospá takoj odvédla v drugo sobo, kjer so se igrali z nje otroki in skakali, ne da bi koga motili. Toda dasi je časih kdo teh malih gostov preglasno zakričal, gospé so se menile takó živahno in si imele toliko povedati, da niti niso čule, kaj se je godilo v drugi ali tretji sobi. Govorile so sicer nemški, ali vpletale so toliko slovenščine, da sem ugenil skoro vse njih pomenke. Mnogo so se pogovarjale o otrocih, njih boleznih, in kaj je komu pomagalo. Jedna je na vso moč hvalila novega zdrav-nika, ki je nedavno prišel s Tirolov, in ne zapisuje ničesar, ampak zdravi vsako bolezen z ónimi belimi zrni, ki jih nareja sam; druga ji je ugovarjala in se potezala za stara zdravila iz lekarnic; tretja pa ni verovala v drugo nego v domače cvetice. Sedaj so prišle novice na vrsto. Spotoma je čula mala gospá, da bržkone še danes umrè bogati nje sosed.

»Koliko bode neki zapustil in komú?« vpraša druga.

»No, sedaj bode Matilda pač mogla vzeti svojega stotnika; saj sta se načakala že dobro dolgo«, reče gospodinja.

»Ne verjamem,« zavrne mala gospá na zofi; »óče je nič kàj ne mara; preošabna je, in jako se mu je zamerila, ko ni hotela tistega uradnika, ki je bil takó silno zaljubljen vánjo. Težko, da bi ji kàj zapustil.«

In takó so kramoljale in rešetale, kar je bilo novega in imenitnega v mestu. V tem je hišna pogrnila mizo, razpostavila po nji kozarce in čašice ter prinesla kavo. Domača gospá je natočila najprej kozarce za gospé, potem pa čašice, da jih je hišna nesla otrokom. Dobro dišeča kava je gospé še bolj razgrela, dokler jih v živahnem pomenku ni prehitela noč. Sedaj se niso več dale zadržati; ta je morala domá še nekaj naročiti zaradi večerje, drugi se je mudilo zaradi otrók, katerih izvestno že čaka instruktor, in tretja se je morala še preobleči za gledališče.

Takšni shodi popóldne so bili záme kàj kratkočasni; čul sem mnogo in zvédel vse, kar se je godilo po mestu. Spoznaval sem cele rodovine in vse njih razmere, dasi jih nikdar nisem videl. Vselej sem se veselil, kadar sem zvédel od otrók, kdaj ne bode šole, zakaj ob takih dnevih so gospé najrajši hodile druga k drugi »na kavo«. Saj sem videl, da je časih tudi naša gospá skoro po obedu oblekla otroke in šla ž njimi k ónim, ki so bili prej pri nas. Zvečer pa je bilo navadno prazno in pusto; le pozimi in to samó o posebnih praznikih in godovih je bilo nekoliko izpremembe. Takó so Miklavža vselej čakali v naši sobi. Kakor se je zmračilo, bili so otroci nemirni in razdraženi. Sedaj pa sedaj se je kdo pokazal na pragu in se plašno oziral po drugih vratih. Napósled so prišli vsi skupaj z materjo, ki je prižgala dve lojevi sveči, postavila po vrsti stolce in posadila otroke po letih drugega kraj drugega. Manjši si od strahú kàr niso upali dihati, starejši pa so ponavljali krščanski nauk, da bi znali Miklavžu odgovarjati. Tudi oče je takrat prišel in stopil k Julčku, da bi ga ne bilo preveč strah »parkelja«. V tem zazvončká na hodníku, in otroci kàr umolknejo. Vrata se odpró, in evo jih! Naprej stopata dva angelja, oblečena v tanko žensko krilo, obšito z zlatim robom, na glavi pa imata krono od zlatega popirja, s katere jima čez obraz visí bel zavoj, da jih niti ni spoznati. Za njima koraka počasi Miklavž, oblečen za škofa, in se opira na zakrivljeno palico, ovito s srebrnim popirjem. Velika bela brada mu zakriva malone ves obraz, da tudi njega ni spoznati. Na pragu rožljá z železno verigo »parkelj« z dolgimi rogovi in dolgim jezikom od rdečega popirja. Mala Netka zajoče kàr na glas, takó se ga ustraši, jaz pa spoznam od daleč, da je to domači hlapec Miha. Miklavž mu zapretí s palico, in miren je; ali tudi Netko potolaži mati in ko odmoli ž njo kratko molitev k angelju váruhu, tedaj je vse dobro. Nató pridejo drugi na vrsto; ti morajo moliti, druge izprašuje sam Miklavž krščanski nauk. Lojzika, ki je v šoli zvédela vso Miklavževo skrivnost, zasmeje se nehoté na veliko pohujšanje

mlajših sester in bratov; ali kakor bi trenil, zažene se parkelj pod njo in zarožljá in tuli, da zajokajo manjši otroci kàr v dvoje. Miklavž grdega hudobca zopet zapodí iz sobe, pohvali otroke in ko jim obeta, da jim ponôči prinese lepih stvaríj, gré z angeljema iz sobe in izgine na temnem hodníku. Sedaj so otroci zopet veseli in razposajeni ter prinesó vsak svoj jerbašček, katerega »nastavijo« na klavirji, a Lojzika zapiše vsakemu njega ime na listek popirja in ga dene v jerbašček, da bi Miklavž védel razdeliti darove. Ko so otroci pospali, prišla je mati, napolnila jerbaščke in vsakemu dodala pozlačeno brezovo šibo.

Bilo je še vse temno in tiho po hiši, in že so se vzbudili otroci. Videl sem skozi odprta vrata v tretjo sobo, kakó je Lojzika v sámi srajci ob nočni svetilki prižgala svečo in kakó so se za njo prav takisto zmuzali iz posteljic vsi ostali otroci ter prišli po Miklavževe darí. Dobro je poznal vsak svoj jerbašček, in še predno je sestra prebrala imena, vzel si je vsak, kar mu je bilo namenjeno. Bilo je dôkaj igrač in slaščic, za male otroke Miklavž od popirja in voska ter parkelj od češpelj, za večje po kàj oblačila, a vsakemu povrhu brezova šiba. Nič ni bilo prepira, nič zavidnosti, ampak vsak je bil vesel svojih darov in jih je zasopel razkazoval drugemu. Dasi so se kàr tresli od mraza, genili se niso od klavirja, dokler jih mati ni pozvala nazaj v spalnico. Slušali so, ali vsak je vzel svoj jerbašček s seboj, in sedé v topli postelji so se igrali z novimi igračami do belega dné. Za vsako stvar je vsak védel pohvalno besedo, le o šibi ni zinil nihče. Drugo jutro sem videl, kakó so morali na máterino povelje z óne velike omare tik do vrat v našo sobo pobrati ostanke lanskíh šib, sežgati jih in jih zameniti z novimi, katere so prej obrali češpelj in orehov, privezanih nánje.

Nekako domače slovesno je bilo tudi tedaj, kadar je prišel k nam krstni kum z ženo in otroki. Prihajal je le pozimi, zlasti o božičnih praznikih, in vselej zvečer. Takrat se otroci niso ločili od roditeljev, ampak vsi so ostali skupaj, in tudi naš gospod je bil med njimi. Sédel je kraj kuma in se ves večer ni genil od njega. Bila sta domá iz istega kraja, oba trgovca in dobra prijatelja izza mlada, zato sta si imela dôkaj povedati. Ko so se nekoliko pomenili, nasvetoval je kum, da bi skupaj igrali tombolo, za katero je prinesel raznih dobitkov s seboj. »Tombolo, tombolo!« klicali so veselo otroci, in hitro je morala Lojzika po tablice, kosce razrezanega stekla in zeleno vrečico s števílkami. Večji otroci, ki so že hodili v šolo, pazili so samí na svoje tablice, mali pa so se stisnili ta k očetu, drugi k materi, tretji h kumu ali kumici, da so jim kazali, kakó treba pokrívati. Veselje je bilo čimdalje večje, dokler niso bili izigrani vsi do-

bitki. Tedaj so tablice pospravili, hišna je pogrnila mizo in prinesla potvic, katere je kumica hvalila na vso moč in vprašala gospodinjo, kakó jih dela. Stara prijatelja sta se v tem menila o trgovini, o du najskih in brnskih sejnih in drugih vsakdanjih stvaréh. Lojzika in najstarejša kumova hči sta se morali poskusiti na klavirji, in napósled so zapeli kàj slovenskih pesmij iz nove »Grlice«.

Bili so to lepi časi, ko so se gospôda pri lojevih svečah po domače menili in si kratili dolge zimske večere! Toda dolgo ni bilo takó! Kum je nagloma umrl, in naš gospod je izgubil ž njim jedinega prijatelja, kateremu je povsem zaupal. In še kàj hujšega je moralo težiti blago srce njegovo, zakaj bil je čimdalje čmernejši, in nobena stvar mu ni bila po volji. Jezil se je, kadar se je Lojzika vadila na klavirji.

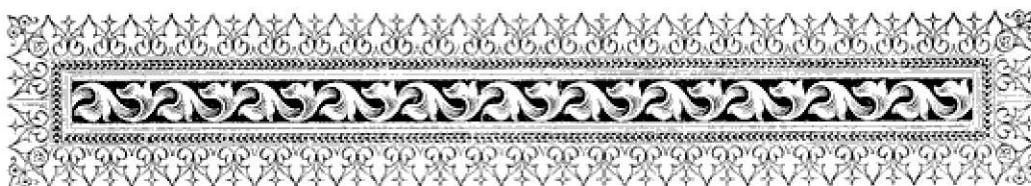
»Čemú ta neumnost? Kaj ji treba tega?« rekel je nejevoljno ženi; ali ta ga je takoj rezko zavrnila:

»Treba ji, da si bode kdàj mogla sama služiti kruha.«

Dobri oče je bridkotožno pogledal hčerko in umolknil. To sem umel, zakaj bile so jasne slovenske besede; ko sta se pa nekaj tednov potem oče in mati zaprla v našo sobo in ji je on prav zaupno nekaj razlagal nemški, umel nisem ničesar; le toliko sem ugenil, da ni bilo nič dobrega. Videl sem, kakó je bila ona razdražena, on pa ves potr. Sedaj je bilo pri nas žalostno, kakor da je vsak dan véliki petek. Celó otroci so bili tožni, dasi menda samí niso védeli, zakaj se ne veselé mladega življenja kakor prej. Jediní Lojziki se je nekaj dozdevalo, toda žalostna se je stisnila v kot, in se zamislila, kakor da bi kàj ugibala v neizkušeni glavici. Ravno se je po malem zavedala devištva svojega in jela hrepeneti po nečem, ne da bi védela, po čém; spoznavala je, da ni več otròk, kakor so mlajše nje sestrice. Pogostoma sem videl, da je skrivàj odprla okno pri klavirji in zrla na ulice; neka tajna moč jo je vabila iz otroške sobe v svet. Da pojde v svet, to je dobro védela, ali kakšen bode pot vánj, tega še ni znala tedaj.

(Dalje prihodnjič.)

Stari naslanjáč.

Bajka. Spisal S. P.

(Dalje.)

Bližala se je zopet zima. Hlapec Miha je snel hladne veter-nice in nateknil zimska okna, pečár je tudi že zamazal pečí; večeri so bili vedno daljši, dnevi vedno krajši, in le malokdaj je pozno jesensko solnce predrlo gosto meglo ter za trenutek posijalo v sobo. Ljudje so jeli nositi toplo obleko, naš gospod pa je zjutraj ogrnil plašč, kadar je šel v cerkev. Spaval je v sobi poleg nas z najstarejšim sinom Julčkom. Nekega dné je zopet na vse zgodaj šel z dóma, Julček pa je tedaj prižgal svečo in se v postelji učil za šolo. Prav skoro se oče vrne, stopi k sinu, uprè vánj dobre svoje oči in se bridko razjoka. Nató seže pod plašč in mu podari volnen jopič.

»Ná za zimo, da te ne bode zeblo,« reče mu zamolklo; »saj ti ne bodem mogel dajati ničesar več!« Zopet mu stopijo solze v oči in se mu vlijó po ostarelih licih.

»Oče, zakaj se jokate?« vpraša ga sin ves osupel, »kaj se je zgodilo?«

»Danes ne odpremo več prodajalnice; zapečatili jo bodo,« pravi oče počasi in zopet umolkne. Sin izpustí knjigo, stisne očetovo roko in jo hvaležno poljubi, toda ziniti ne more ni besedice. Silna žalost ga je dušila in mu stiskala srce; šele ko se je oče obrnil in zamišljen hodil iz sobe v sobo, zaril se je sin pod odejo in ihtel, dokler mu ni nekoliko odleglo.

Kakó je obitelj in druge domačine pretresel trgovski polom gospodarjev, tega ne vém, zakaj nisem jih videl; le toliko sem čutil v našo sobo, da zjutraj ni bilo navadnega hrupa, ko so vstajali. Niti

otrók ni bilo slišati, kakor bi bili vsi pomrli ali se izselili; tudi hišne ni bilo blizu, da bi bila pometla in pospravila. V tem čujem iz prednje sobe prav živahno govorjenje. Za poséte je bilo še prezgodaj, in vender je bil glas tujega človeka. Vrata se odpró, in z domačo gospó stopi v sobo majhna priletna ženska, ne gospódska, ne kmetska, zavita v velik volnen robec; na glavi ima nekakšno pokrivalo, da ni móči razločiti, ali je klobuk ali zavijača.

»Kaj pa hočete prav za prav?« vpraša jo domača gospá.

»Kaj hočem? Čudno vprašanje! Svoje novce hočem,« zavrne óna in se ogleduje po sobi. »Svoje novce hočem, da bodem živela ob čem. Saj pravim, rajši bi jih bila dala v hranilnico. Ali kdo mi more zameriti: v mojem uboštvu se pozná vsak krajcar, in dobro sem potrebovala večjih obrestij. In ljudje so govorili: ‚Nič se ne bojte, ta gospod je sámó poštenje; varnejši so novci pri njem nego v vsaki hranilnici.‘ In sedaj? Sedaj bodem morala ob petkih hoditi od hiše do hiše ubogajme prosit.«

»Nikar ne govorite takó brezumno,« ugovarja ji gospá, »saj sem vam že rekla, da ne izgubí nihče niti beliča, kdor je kaj posodil v gotovem novci, in pred vsakim drugim plačilom se povrnejo male prihranjene vsote, kakeršna je vaša.«

»Mislite?« vpraša žena nekoliko mirnejša in milo pogleda našo gospó.

»Ne mislim samó, ampak vém za gotovo,« reče gospá.

»Tedad pa mi nikar ne zamerite,« prosi óna in se zopet radovedno ogleduje. »Kakó imate vender lepó, prav kakor kje pri grofu! Morda je le res, kar govoré ljudje, da vam ne bode sile; da ste svoje tisočake dobro shranili in poskrili?«

»Naša gospá vzkipí od upravičene jeze, in očí se ji zabliskajo, kakor bi kresala iskre iz njih.

»Kaj? Takšne nesramne laží pobirate po mestu in si jih upate praviti méni v obraz? Vi, ki ste v samih obrestih dobili dvakrat toliko ali še več, kolikor je vseh vaših prihranjenih novcev? Kàr poberte se mi, sicer govorim drugače s cesarsko gospódo, in nič usmiljenja ne bodo imeli z vami.«

Staro ženo zapeče vest, skesá se nepremišljenih besed in rada bi jih preklicala in prosila oproščenja; ali odločna naša gospá ji ne dá govoriti, ampak pokaže ji vrata in jih vsa togotna zaprè za njo. Še se ni potolažila, nego vsa razdražena hodila po sobi, ko je prijokal v sobo Julček s knjigami pod pázduho. Mati se ne zmeni zánj; saj se otroci hitro jokajo in takoj zopet smejejo. Ali danes je bilo dru-

gače; deček ni prestal, ampak se stisnil v kot, ihtel in si vedno iz nova otiral oči.

»Kaj ti je?« vpraša ga napósled mati in obstane pred njim.

»Oh, mama, kakó so me v šoli zasmehovali in mi priimke dajali!« izjeca nedolžno dete.

»Kdo te je zasmehoval?« vpraša mati.

»Otroci,« reče sin, zadovoljen, da ga kdo posluša, in hoče pripovedovati dalje. Toda mati se mu kratko odreže:

»Kdo bi se menil za otroške neumnosti!« Nató gré iz sobe.

Zopet sem čul pred vrati glasno govorjenje, in zopet je z domačo gospó prišla tuja, suha, prevzeta in huda gospá, kakor bi oná ukazovala tukaj. Vse je šumelo na nji od težke svilnate oprave, in kàr lesketala se je od bogatega zlatega lišpa, dragocenih kamenov in bisero. Upehana od stopnic in od jeze kàr takoj séde na zofo in neprestano govori, ne da bi se oddehnila. Ne vém, ali jo je naša gospá prezirala, ali se je je bala; to pa vém, da je sicer vselej sedela kraj gosta na zofi, danes pa je prvič o takšni priliki sedla náme.

»Vsemu temu je kriva neizmerna vaša gospodščina,« reče oblastna gospá. »Kaj vam treba vsega tega; kdo se méni za kramarjevo ženo, ali poseda na pleteno klop, ali na grofovsko garnituro! In hčerke, sevéda, morajo se vzgajati za gospodičine in se spakovati na forte-pijanu ter si kaziti oči po laških in francoskih slovarjih, kakor bi se kdàj baroni trgali zánje! Dopóldne kuhalnico v roko, popóldne pa šivanko; to se spodobi meščanskim dekletom, a ne pohajati v drevored in pod Rožnik ter Bogú čas krasti. Kakó sem morala jaz delati v mladih letih in se truditi, da sedaj nimam skrbí in da si časih smem privoščiti malo poboljška! Niti dandanes ne bi dejala svilnatega krila náse, da se ne bojim skoposti, ki je velik greh. Naj le trosi, kdor ima; ali prej si mora sam kàj zaslužiti in prihraniti, ne pa razsipati imetja tujih žuljev.«

»Vsak po svojem,« seže ji v besedo domača gospá, »kar je bilo nekđaj dobro, to danes ne veljá. Ako bi vam bil Bog dal otrók, izvestno bi jih tudi vzgajali drugače, nego so vaši roditelji izrejali vas. Prav to, da je trgovina dandanes takó težavna in nestanovita stvar, prav to je vzrok, da sem vedno silila, naj se otroci učé, kar se dá. Kolikokrat sva se zaradi tega sporekla z možem! Le prehitro je prišlo, da je skrb moja upravičena. In kar stane učenje, to ni niti kaplja v mórje proti temu, kar se izgubi po nesrečni trgovini. Sicer pa ste vi menda prva, ki je kdàj kaki materi očitala, da preveč trosi za vzgajanje otrók. Sram vas bodi!«

»Takó! Sram me bodi?« sikne tuja gospá kakor besna kača, »sram me bodi, da se pótezam za svoje novce? In to mi pravite vi, ki ste me s svojim napuhom oškodovali za polovico imetja? Že dobro; pomnili me bodete; niti za krajcar ne odjenjam; naj le vse pride na boben.«

»Oho! Nikar se ne pre naglite. Prav radi bodete odjenjali; in če tudi odpišete polovico, še ne bode toliko, kolikor ste dobili krivičnih obrestij. Pazite! Tudi za oderuhe je zakonov, ne samó za óne, ki sta jih spravili v nesrečo poštenost in dobrota. Vedite tudi to, da sem za vzgojo otrok trosila svoj denar, ne da bi bila potrebovala niti jednega krivičnih vaših krajcarjev.«

»Svoj denar!« zasmee se bogatinka, »vi, pa svoj denar! Kdaj ste imeli kàj svojega?«

»In vender je takó,« ugovarja domača gospá ponosno, »česar nisem imela prej, dobila sem pozneje.«

»Takó, takó; pozneje ste dobili; rada bi védela, odkod?« vpraša tujka.

»Nikomur nič do tega; jaz takih stvari ne obešam na véliki zvon,« zavrne jo domača gospá.

»Zmiraj isti napuh in ista prevzetnost!« vzkipí nališpana tujka zopet. »Ako imate, zakaj pa niste pomagali dobrotniku svojemu v nesreči?«

»Premalo imam,« opravičuje se gospodinja, »a to malo sem čuvala, da nam ne bode treba prejemati tuje miloščine, predno otroci odrasejo in si bodo mogli samí služiti kruha.«

Tuja gospá se je polagoma umirila, ko je izlila prvo jezo svojo in spoznala, da jo nasprotnica dobro zavrača. Sedaj pa sedaj je še rekla kàj rezkega, ali napósled je čisto odjenjala in se z gospodinjo menila kakor s staro prijateljico. Odhajaje ji je celó prav ljubeznivo stisnila roko in jo poljubila na lice.

Po nje odhodu ni bilo dopóldne nikogar več v našo sobo, iz sosednih pa nisem čul ničesar, ker so bila vrata zaprta. Po obedu je prišla domača gospá po stari navadi počivat, pa je delj nego sicer slonela na mêní. Spala ni, ampak globoko se je zamislila, kakor bi snovala kàj imenitnega. Potem je hodila po sobi, šla iz nje in se zopet vrnila, toda vedno je bila zamišljena. V tem nekdo prav močno potrka na vrata; gospá obstojí in velí: »Noter!« Bil je gospod, prav ljubezniv in sladák; védel se je, kakor se ne spodobi moškemu. Vedno se je držal na smeh, nekoliko tolašil, nekoliko miloval gospó, ki mu je na kratko povedala o trgovskem polomu, vmes pa je vpletal vpra-

šanja kakor oglednik, ki bi rad zasledil kaj skrivnostij; ali zastonj je bil licemerski njegov trud; saj je bilo vse čisto in jasno kakor beli dan. Kàr ostrmí in se hudobno smejé ozrè na gospó, rekši:

»Oh! Saj še ni sile; vidim, da pri vas še zmiraj živite po stari potratni navadi.«

Videl je namreč, da je hišna v sosedni sobi pogrnila mizo in postavila nánjo posodo s kavo. Gospá se je že dolgo premagovala vpričo grdega lizuna, katerega je menda poznala že od prej; toda sedaj jo je minila vsa potrpežljivost, in kàr vzkripela je:

»Kaj? Potrato zovete, ako použije človek namesto večerje čašo kave? Torej niti jesti ne bi smel človek, katerega je zadela nesreča? Gospod! Čudno se vêdete, in sploh ne umejem, čemú ste prišli danes, ko vas leta in leta nisem videla pri nas. Hvala Bogú, nam ni treba skrivati svojih dejanj nikomur, in jih tudi ne bomo niti vam. Ako nam tolikanj zavirate nekoliko tople kave, saj tudi vam še lahko postrežem. Izvolite!«

Ponosna gospá vstane in pokaže nepozvanemu gôstu v drugo sobo. Toda gospod ne vzprejme povabila, ampak sram ga je, in ves rdeč izjeca nekoliko neumevnih besed ter se hitro poslovi in se zmuza skozi vrata kakor kdo, ki nima dobre vesti. Po južini se gospá zopet vrne in prebira neka pisma; kàr prihití hišna in zašepetá na pragu:

»Gospá! Gospod župnik so prišli.«

Gospá zloží pisma, hitro jih dene v miznico in pozdravi župnika, ki odloží plašč in tolaži gospó:

»Le ne obupati, drago dete! Bog bode že pomagal; njemu se priporočite, in ne zapustí vas. Sedaj izkuša stanovitost vašo, in zopet vas povzdigne, kadar vidi, da vam nobena nadloga ne more omajati vere.«

»Prav takó je, prečastiti gospod,« pritrdi mu gospá; »ako bi človek ne imel vere, moral bi že davno obupati. Bog je dober, ali ljudje so hudobni. Kar ves dan prihajajo náme ter me zbadajo in pikajo s strupenim jezikom, kakor da sem največja grešnica na svetu in kakor da sem jaz zakrivila vso nesrečo.«

»Oprostite jim,« tolaži jo župnik, »morda so le orodje, s katerim vas izkuša Najvišji. Toda kesali se bodo še dejanja svojega in vas prosili oproščenja.«

»Malo me briga, kar rekó mêní,« pravi gospá; »nekaj že prebijem, ako je treba, in znam tudi zavriniti, komur treba. Ali kaj so zakrivali nedolžni otročiči, da morajo že v nežni dôbi svoji izkušati bridkosti življenja? Julček je danes jokaje prišel iz šole in tožil, kakó so ga zasramovali tovariši.«

»Je li mogoče, da so ljudje takó hudobni in izprijeni?« začudi se župnik.

V tem pride v sobo Lojzika in poljubi župniku roko, on pa jo poljubi na čelo, ko stari prijatelj nje obitelji, in pravi:

»Kakó si vender vzrasla, Lojzika! Kaj je tega, kar sem te krstil, a sedaj si že kàr gospodičina, da bi te niti ne spoznal, ako bi te srečal na ulicah. Letos ne hodiš več v šolo; ali se ti kàj toži po nji?«

Déklíca sramežljivo povesi očí, ne odgovorí pa ničesar. Mlado nedrije se ji hitro dviga; videti je, da si dela silo, napósled pa se le ne more premagovati, nego zaihtí in si otira solze.

»Kaj ti je, ljubo dete?« vpraša jo župnik, »ali sem te razžalil?«

»Kaj pa mislite, prečastiti gospod,« opravičuje se mati in pri-govarja hčerki: »Kàr odkritosrčno povej, kaj ti je; gospoda župnika se nič ne sramuj, saj véš, kakó so nam dobri.«

»Mama, dovóli, da se ne pojdem več k gospodičini učít šívanja!« prosi Lojzika. »Ti ne véš, kakó zlobna so dekleta! Nobena se danes ni hotela meniti z menoj, ampak le glave so stikale, časih kàj zase-petale na uhó, pogledovale me po stráni in se smijale. Mama, to je grozno, tega ne prebijem!«

Župnik se kàr čudi in ne more razumeti, da so mestni ljudje takó hudobni in surovi; saj vender hodijo v šolo in v cerkev, in kakor da se jih nič ne prime. Potem tolaži mater in hčer, kakor naj-bolje vé in zná; ko se pa zmračí, posloví se, ogrne plašč in odíde. Lojzika mu spodobno poljubi roko, mati pa ga zahvali za sočutje in ga spremi na hodník.

Skoro se vrne, ali ž njo pride tuj gospod, ki se mi prikupi na prvi pogled. Besed ni izbiral, toda kar je rekel, bilo je moško in iskreno.

»Gospoda torej ni domá,« dejal je; »nič ne dé, ž njim danes itak ni mogoče pametno govoriti; premehkega srca je, vsaka trda beseda ga pretrese. Toda saj se še umirí; gospodje pri sodišči so pametni možjé; tudi so se kàj učili in vedó, kaj je trgovina. Sedaj ne gré več takó, kakor je šlo nekdej. Železnica je preobrníla vse raz-merje, in kar nas je starih trgovcev, morali bodemo dobro paziti, da bodemo kos silnemu tekmovanju mladih tovarišev. Pomnite, kaj vam pravim: v dveh, treh letih bodo trgovski polomi pri nas takó navadni, da se jim ljudje ne bodo več čudili, nego še menili se ne bodo zánje. Toda nisem prišel, da bi vas tolažil, saj ste samí previdni; tudi se ne utegnem muditi dolgo. Rad bi vam za prvi trenutek nekoliko olajšal sedanje stanje vaše. Gotovina vam utegne za prvi čas poiti, toda živeti

morate venderle. Zató vam rad postrežem s specerijskim blagom, ali če bi sicer česa potrebovali iz moje prodajalnice. Kàr k mēni pošljite in vsega dobite; za plačilo vas nič ne skrbi; kadar bode zopet pri starem, poravnate tudi mēni, kakor utegnate. Mi stari moramo drug drugemu pomagati.«

»Vi ste preljubeznivi,« seže mu gospá v besedo, »ne vém, kaj poreče moj mož.«

»Kaj bi rekel dobremu prijatelju?« zavrne jo stari poštenjak; »ali sedaj ima drugih skrbíj, zató bode najbolje, ako mu niti v misel ne jemljete, da sem bil tukaj. Sicer pa sodim, da bode na vsako stran bolje, če vzprejmete mojo ponudbo; že zaradi ljudij, saj veste, kakšni so naši meščani! Ljubljana je še premajhna; premalo se zgodi v nji, zató je ljudij briga za stvari, ki se jih ne tičejo kàr nič. Torej, pošljite po vse, česar potrebujete. Sedaj pa mi oprostite, da grem; mudí se mi. Lahko noč!«

»Hvala vam, gospod, storila bodem, kakor želite,« reče gospá in tudi njega spremi iz sobe.

Bili smo zopet popolnoma samí; ves večer ni bilo nikogar blizu, niti h klavirju ni mati priganjala nikogar. Vrata so bila zaprta, zató mi je bilo dovòlj časa in mirú, da sem premišljal, kar sem videl in slišal. Časih sem si želel biti človek, sedaj pa sem bil vesel, da sem neživa stvar, zakaj če imamo menj prijetnostij, imamo tudi menj bridkostij. Koliko morajo prebiti ljudje, in največ drug od drugega! In kakó dragó morajo plačevati tisto malo radosti življenja! Ubogi moji domačini, kakšna jim bode noč po takovem burnem dnevi! Gospoda od zjutraj niti videl nisem, toda čul sem, da je imel mnogo pôsla pri »notarji«; ne vém, kdo je to in s čim se bavi. Misli sem, kaj bode jutri? Ali zopet takšen dirindaj? Ali pa bode morda, kakor je bilo prej? Napósled me je premagal spanec, in bil je že svetel dan, ko sem se vzdramil.

Dolgo je bilo vse tiho, kàr sem začul iz prednje sobe težke korake in živahno govorjenje. Glas mi je bil znan, in ko so se odprla vrata, spoznal sem takoj Jakopa, tistega, ki me je bil nekdam kupil na dražbi pri grofu. Nič se ni postaral, odkar ga nisem videl, in okreten in zgovoren je bil kakor nekdam. Ž njim sta prišla gospod in gospá ter Netka, ki se je držala máterinega krila, kakor da se je bala tujega možá. Saj sem se ga ustrašil tudi jaz, ko je preobračal stolce in z izkušeno svojo roko neusmiljeno pipal vso našo blazino. Ali nas morda zopet odpelje v tisti hram, ki ga nisem mogel pozabiti vsa ta leta? To me je skrbelo in ne zastonj. Ko nas je do dobra

pregledal, obrnil se je proti gospôdi in ponudil neko vsoto, katere si pa nisem zapomnil. Morala je biti kaj majhna, zakaj gospá je odločno zmajala z glavo, gospod pa se je ves jezen zadril na predrznega barantača in mu očital, da zasmehuje nesrečne ljudi. Toda Jakop je dobro poznal našega gospoda in se ga ni bal kàr nič, ampak smijal se je ter zbijal svoje šale, v tem pa se vedno pogajal za garnituro. Napósled je gospod odšel in ves razkačen zaloputnil vrata za seboj. Gospá je nató Jakopa odpravila, rekši, da sobo s pohištvom rajši oddá. Jakopovega hrama smo se torej iznebili, ali kaj bode z nami, tega nisem mogel ugeniti; dobrega se nisem nádejal.

Popóldne tistega dné pride hlapec Miha z dvema težakoma, in na gospejino povelje vse preobrnejo. Najprej vzdignejo klavir in ga odnesó v tretjo sobo. Potem nas prestavijo vse drugače, posnamejo s sten vse lepše podobe in tudi uro z godbo, v kót pa postavijo posteljo in česar sicer treba posameznemu človeku v stanovanji. Napósled zapró in zaklenejo vrata, denejo prédnja z jedne in druge strani visoko omaro, da je vhod v sosedne sobe do dobra zadelan. Takó oplenjeni vsega lišpa smo ostali zapuščeni dva dolga dni. Tretji dan predpóldne pa čujem, kakó se odklepa prednja soba, in z domačo gospó stopi čez prag gizdav částnik v beli vojaški suknji. Prav lično in uljudno se je védel, sukal namazane brke ter si ogledoval sobo in vso njeno opravo. Bil je zadovoljen, odštel gospé nekoliko bankovcev in zopet odšel. Takoj po obedu se je vrnil in se naselil za stalno. Njegov strežnik, ki se je nastanil v prednji sobi, prinesel je z drugim vojakom nekoliko majhnih zabojev ter izložil částnikovo obleko in druge stvari, katere je namestil, kakor mu je velel gospod. Ničesar nisem razumel, zakaj govorila nista ne slovenski, ne nemški, ampak menda laški ali kakó. To je bila záme velika puščoba; toda ako bi ju bil tudi razumel, mnogo itak ne bi bil slišal, ker je bil částnik podnevi malokdaj domá, in kadar je bil, tedaj je skoro vedno sam ležal na postelji, ali pa se zavalil náme, zažgal pipo in pušil tobak, da je zakadil vso sobo. Ne morem povedati, kakó hudo mi je bilo, kadar je mastno glavo nalonil na lepo mojo tkanino, katero je gospá takó čuvala, da je vedno robec pogrnila po nji. Ali pa, če se je s prašnimi ali blatnimi čevlji iztegnil po zofi, na katero so prej posedale nežne gospé v svilenih oblekah. Takó sem torej tudi jaz čutil nasledke trgovskega poloma; ali kakó so jih čutili moja gospôda in dobri njih otroci? Kakó rad bi bil kaj slišal o njih, ali nihče mi ni povedal ničesar, in bili so záme kakor izgubljeni. In vender sem bil v duhu vedno pri njih ter se spominjal vsakega posebe in vseh skupaj, kakor sem jih bil vaju.

V samoti svoji sem časih tudi mislil na grofa in njega »gospodičino«. Kaj je neki ž njima? Ali on še živi? In zopet si nisem védel odgovora. Takó mine vse, in čim starejši je kdo, tem slabše je zánj; to sem izkusil celó jaz, ki sem neživa stvar. Časih sem se tolažil, da me bode skoro konec; ali motil sem se; marsikaj sem moral še čakati, in povém vam tudi še to, dasi ne vém več vsega. Star sem in sem že mnogo pozabil.

Nekoliko tednov potem, ko se je naselil částnik, zapazil sem, da se je nekako izpremenil. Popóldne je bil rad domá, toda bil je jako razdražen in nemiren. Nekega dné je bil zopet domá, hodil nekoliko po sobi, malo postal pri oknu in gledal na ulice. Napósled se zadovoljno nasmeje in zaprè okence, rekši nemški: »Šel je starec«. Toliko sem razumel; ali kaj je mrmral dalje, ne vém. Pred zrcalom si je popravił namazane lasé, zasukal brke, zapel suknjo in prepasal sabljo, kakor kadar se je odpravljál z dóma. Ali danes ni odšel, ampak sredi sobe je s sabljo nekolikokrat udaril ob tlà, kakor bi dajal znamenje; nató je šel iz sobe ter na hodníku pokašljeval in prav glasno rožljál s sabljo. Vrnivši se v sobo, odpasal je sabljo in sedaj nastavljal uhó na vrata, sedaj premikal stolce in z moje blazine oprášil pepel pokajenih smodek. Zopet nastavi uhó, zakaj iz prednje sobe se čujejo drobni koraki, in nekdo rahlo potrka na vrata.

Veselo skoči částnik proti vhodu, viteški se nakloni in poljubi roko gospé, ki ni več v prvi mladosti, ali v tisti dôbi, ko ženske najrajši kažejo lepote svoje in se rade spogledujejo, da bi koga očarale. Iz prva je bila nekoliko v zadregi, ali pa se je hlinila, da je, in se plašno ozirala, kakor bi se hotela prepričati, ali sta pač samá in ali ju nihče ne moti. Ko vidi, da je varna in ji on nekaj zašepetá, zasmejeta se oba, in ves strah ju mine. Sedaj ji on pokaže proti zofi, kakor bi jo povabil, naj séde, ona pa odmakne mène in se lahkotno spustí na mehko mojo blazino. Nič je nisem bil vesel, dasi sam ne vém, zakaj; zdelo se mi je, da ona nikakor ni smela biti tukaj, zató sem jo črtíl od prvega trenutka. Saj sem že kàj videl in izkusil, ali takšnega gôsta še ni bilo pri nas. Morala je stanovati v naši hiši, zakaj imela ni ne klobuka, ne solnčnika, ampak kàr gologlava je prišla. Toda, kakó je bila čudno opravljena! Lasé je imela visoko in široko spletene okolo glave, vánje pa so bile zataknjene velike igle, okovane z dragimi kameni. Okolo golega vratú je imela niz biserov, za pestjó pa težke zlate zapestnice. Obleka njena je bila od neke svetle tančice, široko izrezana, da si videl ramena in nedrije, ko je odgrnila svileni zavoj. Tudi rokavi so bili silno široki, da je kàr gole lektí položila

na moji držali. V levi roki je imela umetno vezen robec, iz katerega se je po vsi sobi razpuhtela močna dišava; v desnici pa je držala mahalce, s katerimi se je sedaj igrala, sedaj pahljala, da ni držala rok križem.

Iz prva sta le šepetala in se tiho smijala, skoro pa sta se grohotala na ves glas in bila čimdalje bolj domača. On ji je zvil smodčico od tankega popirja, in ona jo je kadila kakor moški gizdalin. Napósled sta bila čisto razposajena in celó poljubljala in objemala sta se. V mēni je kàr kipelo, ko se je ta nečimerna ženska razvirala po mēni; najrajši bi jo bil pehnil daleč od sebe, ako bi jo bil mogel. Bil je že mrak, ko je odšla; ali tista njena dišava se je takó prijela tkanine moje, da sem je čutil vso noč in me je od nje strašno glava bolela. In glej, drugi dan je zopet prišla, in le malokatero popóldne da je ni bilo.

(Konec prihodnjič.)

Nebeški in pozemeljski ogenj.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vsenčilišči v Gradci.

I.

Povejte mi, poročila, ako še takó globoko tičite v basnoslovji davne minulosti, povejte, kakó sta ogenj in hči njegova, luč, obvzemala človeškega duhá; pokažite mi skrivna pota, po katerih je njiju prvotna nebeška moč vodila človeka v njega otroški dôbi, predno ga je privêdla do tolike zavednosti, da ju rabi pogumno, kakor vidimo to dandanes! . . .

Človeški nazori o prvotnem ognji izvirajo iz temnih prazgodovinskih časov. Kjer tedaj zgodovina s svojo lučjo ne sije v óno temino, ondu nam prihajajo na pomoč mnogotere basni, v katere so stari národje zavijali svoje mišljenje.

Po Aziji so častili nekateri preprosti národje ogenj za nekovo skrivnostno, mogočno bitje; uklanjali se niso jedino solnčnemu bógu, nego častili so celó óne plamene, kateri se delajo po močvirnih krajih od gorečih plinov, puhtečih iz tâl. Nekdanja Medija je sezala na severni svoji stráni, razprostiraje se proti Baktriji, do obronkov Kaspiškega mórja. Ondu, kjer se ti gorati kraji znižujejo okolo bregov tega

Stari naslanjáč.

Bajka, Spisal S. P.

(Konec.)

Kakó je minilo nekoliko tednov. Ko je nekega dné zopet prišla, vzprejel jo je častnik kàr hladno, malone neljubeznivo. Videl sem, da se je čudila in silila vánj, kakor bi ga izpraševala, kaj ima zoper njo. Toda on je molčal in molčal ter se v jednomer kujal. Ljubkala ga je in se mu dobrikala, da bi ga spravila v dobro voljo, toda vse zastonj. Sedaj se je ujezila tudi ona in mu rekla menda nekaj rezkega, zakaj ves besen ji je nekaj zavrnil in kričal nánjo, kakor bi ji kàj očital. Ostrmela je in se čudila, ali skoro se je tudi nji razvozlal jezik, in zavračala ga je, dokler se nista pomirila do dobra in se poljubila. Pri odhodu ji je moral reči nekaj imenitnega, zakaj dolgo je stala na pragu in prosèč dvigala roke proti njemu. Toda nikakor se ni dal omečiti; zopet se mu je zmračilo čelo, in poslovila sta se prav hladno. Ko je bil potem sam, stopal je ves razdražen po sobi in nekaj premišljal. Napósled pozove strežnika, osorno mu nekaj naročí in se odpravi z dóma.

Drugo jutro je bil slabe volje kakor človek, ki ga teží velika skrb. Kava mu ni nič kàj teknila, in zadrl se je na strežnika, da mu je ne zná več kuhati. V tem pride častnik, stisne mu prijateljski roko in mu nekaj poročí. Naš častnik prikima z glavo, kakor da je zadovoljen s poročilom, in mu velí sestí. Prav resno sta nekaj ukrepala, ogledovala sablje, izbrala si jedno in skupaj odšla. Nató ves dan ni bilo nikogar v sobo, niti strežnika ne, dà bi bil pometal in pospravil, ampak vse je ostalo razvlečeno. Že se je zmračilo, in še ni bilo čuti žive duše. Po ulicah se je polegel hrup, in z nasprotne hiše so se zasvetili slabi žarki prižgane sveče. Od dolzega časa se mi je

dremalo; kàr me je vzbudilo počasno drdranje vozá, ki je obstal tik pod našim oknom. Predno se do dobra vzdramim, zarožljá ključ v vratih, strežnik plane zasopel v sobo, prižgè svečo in hití naravnat posteljo, ki je bila razgrnjena še od davi. Toliko da za silo postélje, in gospod v modri vojaški suknji s črnim ovratnikom odprè vrata na iztežáj; takoj za njim pa prineseta dva krepka vojaka našega částnika in ga položita na posteljo. Silno me je pretreslo, ko sem pri slabi lojevi sveči videl obraz ležečega částnika. Bil je bled kakor smrt, oči je imel zaprte, in v prvem hipu sem mislil, da je mrtev. Toda velika skrb, katero je imel zánj tisti gospod, ki je bil menda vojaški zdravnik, dajala mi je upanja, da še živí. Prav varno ga je slekel, in ko je vrgel strežnik obleko náme, videl sem, da je bila bela suknja presekana in vsa krvava. Sedaj sem se še bolj trudil, da bi videl kàj več, in kmalu sem se prepričal, da je částnik hudo ranjen. Strežnik je nosil hladne vode, zdravnik je izpiral rano in jo napósled dobro zavezal in mnogo naročal, predno je odšel. Skoro za zdravnikom je prišel vojak v temni obleki in je vso noč bedèl pri postelji. Drugo jutro je zdravnik na vse zgodaj prišel pogledat in je zadovoljno kimal z glavo. Mudilo se mu je, zató je hitro nekaj naročil vojaku in strežniku ter potolažil částnika, ki se je ponoči toliko pokrepčal, da je mogel tiho govoriti.

Takó je sedaj potekal dan za dnevom; jedni so stregli, drugi tolašili in kratkočasili částnika, ki je hitro okreval; saj je bil mlad in krepak. Skoro ni več potreboval drugega za pomoč nego strežnika svojega. Tedaj prišumí neko popóldne zopet óna nališpana gospá. Strežnik ji odprè vrata in ostane v prednji sobi, da sta samá z bolnikom. Kàr stekla je k postelji, nagnila se na částnikovo glavo in ga strastno poljubljala. Nató me je pomeknila k postelji, sedla in mu pravila mnogo mnogo; časih je tudi on potihoma kàj rekel, in tudi smijala sta se zopet, dokler je ni mrak spominjal, da se je zamudila že predolgo. Odslej je prav pogostoma dohajala in vselej prinesla částniku ali vkuhanega sadja ali drugih slaščíc, ki teknejo bolniku, kadar okreva. Nekega dné se je čutil částnik nenavadno pokrepčanega, in zdravnik mu je dovolil, da je vstal po obedu. Prav praznično se je oblekel, lepo počesal in namazal lasé, strežnik je moral po sobi vse lepo pospraviti ter od gospodinje izprositi prt za mizo in kolikor treba posód za malo južino. Ravno je bilo vse v redu, ko so po prednji sobi drobneli ženski koraki. Gospá je kàr ostrmela. Veselo je skočila k částniku, objela ga in poljubila, potem pa se radovedno ozirala po sobi, kaj pomeni ta izpremema. Razumel sem, da ji je rekel:

»Gostov pričakujem.« Ona je nató nekoliko v zadregi nekaj zavrnila in se vêdla, kakor bi takoj zopet odšla. Sedaj se ji on na ves glas zasmije, razodene ji, da je ona ta željno pričakovani gost, in zdajci sedeta drug kraj drugega, kakor predno je obležal. Strežnik je v tem prinesel na mizo prav slastno južino, ki je oba še bolj razvnela in spoprijaznila. Bilo je še več takšnih južin v dvoje; sedaj je on pogostil njo, drugič ona njega, in kàr izkušala sta se, kdo komu ponudi boljših in slajših oblizkov.

Skoro je částnik toliko okreval, da je hodil z dóma, ali moral se je opirati ob palico. Gospé tedaj ni bilo več k njemu. Ne vém, ali sta se shajala drugjé, ali sta se morebiti sprla. Tudi sem zapazil, da částnik ni bil nič kàj dobre volje; pogostoma se je celó hudo razjezil, zlasti če mu je strežnik izročil kakovo pisanje. Nekega dné mu prinese krojač navadno gospódsko obleko. Pri tej priči vrže od sebe vojaško opravo, hitro se preobleče, in nagloma nekam pošlje strežnika. Za dobre pol ure se ta vrne, ž njim pa pride Jakop, stari moj znanec »Kaj bode ta tukaj?« mislil sem si. Ali tù ni bilo mnogo besed. Částnik je pobral vso vojaško obleko in orožje ter kos za kosom podajal Jakopu. Karkoli je ta rekel, vsemu je částnik prikimal, in ni ga bilo navadnega pričkanja in pogajanja. Jakopu so se oči kàr svetile zaradi dobre trgovine; napósled je částniku odštél novce in odnesel njega vojaško opravo.

Gospódski preoblečeni částnik ni bil več prejšnji. Skoro bi ga ne bil spoznal. Ali tudi držal se je do cela drugače in čmeren je bil in nejevoljen, kakor ga še nisem videl. Do večera ni šel z dóma, ampak s strežnikom je pobiral svoje stvari in jih zlagal v zaboje. Drugo jutro se je napravil na pot. Dobri strežnik se je težko ločil od njega; solznih očíj mu je poljubil roko in mu laški nekaj govoril, potem je znosil zaboje na voz, in ni ju bilo več nazaj nì tega nì drugega.

Kako uro po njiju odhodu je prišla domača gospá v sobo, odprla okna na iztežáj in ogledovala pohištvo. Nejevoljna je majala z glavo in kazala dekli madeže, katerih je bilo dôkaj po garnituri. »Za takšne gospode je že dobra,« rekla je, »ako jo bodem pa še kdàj potrebovala sáma, dam jo prevleči. To je grozno, kakó ljudje vse zamažejo; ako jih ne bolí tuja škoda, moralo bi jim biti vsaj do tega, da bi imeli samí čisto. Le dobro pomij tlà in okna, da bode vsaj čedno, ako pride kdo pogledat.«

Do večera je bilo vse počejeno, in že drugi dan se je naselil nov gostáč. Bil je částnik kakor prvi; le mirnejši je bil, in ne pomnim,

da bi bil kdaj kdo prišel k njemu. Zanimljivega nisem ničesar doživel ž njim, a še menj z njega nasledniki, ki so bili posvetni gospodje. Mèni je bila to najdalgočasnejša dôba vsega življenja. Kadar se je kdo izselil in je zopet domača gospá stopila čez prag, vselej sem se spominjal nje besed, da nas bode kdaj potrebovala sama, in mislil sem, ali je pač že prišel tisti čas. Vender dolgo dolgo smo morali še čakati. Minilo je gotovo nekoliko let. Napósled je bilo konec tudi tej puščobi. Prišli so zopet možjé z zelenim predpasnikom, potrgali z nas staro zamazano in iztrošeno tkaníno, zrahljali žimo in nas preoblekli čisto iz nova. Dobili smo zeleno tkaníno z belimi cveticami, torej nekoliko podobno stari. Niso nas pustili na prejšnjem mestu, niti nas predejali v drugo sobo, ampak vsi skupaj smo se preselili v drugo hišo. Kàr milo se mi je storilo, ko sem videl, kakó se je vse izpremenilo. Gospod se je še bolj postaral, ali bil je mirnejši in kakor bi se ne bavil z ničimer. Gospá je bila odločna kakor zmiraj, in takoj sem videl, da sedaj gospodinji in zajedno gospodari le ona. Zastonj sem se oziral po otrocih, ki so me nekdanj tolikanj kratkočasili; razven mlajše hčerke, ki je bila pa tudi že za možitev, bilo ni nikogar več domá. Namesto njih je gospá imela v skrbi tuje dečke, ki so hodili v šolo. Bilo je med njimi dobrih in razposajenih, ali nobenemu se nisem mogel privaditi, zakaj preveč se mi je tožilo po domačih otrocih.

V novem stanovanji nas niso več ločili v posebno sobo, ampak namestili so nas v sobo, kjer sta domača gospá in hči največ bivali podnevi; sploh so se menda bolj skupaj stisnili v manjše stanovanje, česar jaz sevêda nisem mogel videti. Tudi smo se odslej večkrat selili in nismo bili takó navezani na isto hišo kakor prej. Mèni je to novo življenje ugajalo, in nič nisem pogrešal nekdanje veljave svoje, ko sem bil s továriši svojimi služil le imenitnejšim namenom.

Sedaj sem živel bolj po domače, vender tudi kratkočasneje, saj sem bil vedno med ljudmi in le ponôči in med obedom sem bil brez žive družčine. Časih so tudi otroci za nekaj tednov prišli domóv, ali skoro jih nisem poznal. Sinovi so bili že bradati gospodje, Lojzika pa odlična gospá, lepša nego je bila v mladih letih mati njena, in s seboj je privêdla vselej sinka, ki je že hodil in rad mnogo vpraševal in pripovedoval, in še manjšo punčiko, ki je bila še v naróčaji. Takó je minilo leto za letom vedno jednako, brez izprememb, ki bi bile vredne spomina. Videl sem, kakó se ljudje starajo okolo mene, in čutil sem, da niti jaz nisem več mlad.

Po dolgoletnem jednakem in mirnem življenji je bilo napósled zopet nekoliko burnih dnij; ali ker se je obravnavalo vse v naši

posajeni páglavci na vso moč in skakali po njih, kakor po telovadni pripravi. Odlomil se je držaj in ni se dal več popraviti do dobra; ostal je pohabljen, in vedno ga je moral mizar iz nova klejiti, dočim je gospá kár sama krpala raztrgano prevlako.

Sedaj nas niso več čuvali, in bili smo popolnoma ravni vsemu ostalemu pohištvu; minil je vsak razloček med mehko blazino in trdim lesom. Razvlekli so nas po vseh sobah, in zdelo se mi je, kakor bi se nam posmehoval, kadar nam je kdo rekel »garnitura«. Takó poravná starost tudi pri neživih stvaréh vse, in ostane ti le spomin na veljavo in gizdavost mladih let. Nekaj pa mi je venderle delo dobro. Stari naš gospod, ki me je nekđaj tolikanj črtil, sédal je rad náme, zakaj rekel je, da najbolje počije na mēni, kadar ne more ležati. Prestavili so me v njega sobo tik postelje. »Torej tudi midva sva se našla!« mislil sem si in izkušal čim bolje ustrezati nekdanjemu sovražniku svojemu, toda kaj pravim sovražniku, saj ni moglo mehko njegovo srce nikogar sovražiti, in sam Bog vé, zakaj je bil prav za prav zoper nas. Bodisi; sedaj je tudi on ljubil mēne, kakor sem ga ljubil jaz od nekđaj, in bil sem popolnoma zadovoljen. Toda videl sem, da ne bodeva dolgo skupaj. Čimdalje bolj mu je pešala moč; časih se po ves dan ni genil iz postelje, brez tuje pomoči pa že ni mogel vstajati. Vedno je moral biti kdo pri njem, in niti ponôči ga niso dolgo puščali samega. Največ mu je stregla mlajša hči Tinica, katero je imel menda najrajši; časih pa jo je namestila mati, kadar je ni zadrževalo gospodinjstvo. Napósled je blagi sivček že malo govoril; le spal je in molil ter se pripravljaj na smrt. Nekega jutra prosi hčer, ki je ponôči bedela pri njem, naj mu pomaga iz postelje, ker ne more ležati. Ko vstane in se za silo obleče, séde náme in mi nasloni glavo na blazino. Takó sloní mirno, hči pa sedí poleg njega in dremlje. V tem pride mati in pogleda dobrega možá svojega. »Za Bóga!« vzklikne vsa prestrašena, »kaj je očetu?« Hči skoči kvišku, in obe vzdigneta sivo očetovo glavo, ali zastonj! Toliko da jo izpustita, pade zopet nazaj; oči se ne odpró, sapa je zastala — starček je mirno zaspal v Gospodu.

Prvi trenutek je bil grozen. Mati in hči sta se jokali na ves glas, in kdorkoli domačinov ali tujcev je prišel pogledat, kakó je umrl »pravični mož,« vsakomur so zalile bridke solze oči. Ko sta se nekoliko potolažili, imeli sta polne roke opravila in zmotili sta se. Drugi dan so prišli iz bližnjih krajev ostali otroci domóv, da se poslové od predobrega roditelja svojega in ga spremijo k večnemu počitku. Pogled na ugasle oči je silno pretresel vsakogar, in ni se mogel takoj upo-

kojiti. Ali človek se privadi vsemu, in tudi otroci so se umirili; saj so spoznali, da stari oče ni mogel več živeti in da torej smrt zanj ni bila nič hudega, zlasti takšna, za katero ga lahko zavida vsak človek. Potolaženi so sedeli skupaj in se pozno v noč menili o dobrem pokojniku. Karkoli je kdo povedal iz življenja očetovega, vse je le povelečevalo njega spomin. Zdelo se mi je, kakor da oče niti ni umrl, ampak da je v duhu med njimi, le nekako preroben je, očiščen vseh tistih telesnih spon, ki svetu le prerade zakrivajo plemenito dušo, óni del božjega darú, ki človeka povzdiguje nad vse ostale stvari tega svetá.

Po pogrebu so se otroci zopet razšli, le Netka, najmlajša hči, ostala je domá pri materi in starejši sestri svoji. V lepi zlogi so živele in si pomagale pri vsakdanjih opravilih. Najmlajša se je namesto matere, ki ni bila več odločna kakor nekdanj, ukvarjala z otroki in dobro jih je znala brzdati. Tudi sicer se je na starem dômu marsikaj zasukalo po novi šegi, in skoro sem zapazil, da se vse ravna po Netki, ki je imela pri materi največ veljave. Jaz sem bil s to izpremembo prav zadovoljen, zlasti ko se je pod izurjenimi prsti najmlajše hčerke tudi zopet oglašal klavir, ki je zadnja leta že popolnoma umolknil. Le jedno mi ni bilo po volji. Netka je mater vsak čas nagovarjala, naj kupi novo garnituro. »Ali kaj bode z nami?« skrbelo me je. Nič ne bi bil maral, ako bi nas bilo konec, saj sem že dolgo živel in še več izkusil; ali kaj, ko bi nas prodali Jakopu? Ta misel me je mučila noč in dan. In prav ta strah je bil vzrok, da se navzlic dobrim nje svojstvom nič kaj nisem mogel sprijazniti z najmlajšo hčerjo. Res, postarali smo se, ali za staro hišo smo že še bili, vsaj za toliko časa, da bi nas bilo do dobrega konec, saj dolgo itak ne bi čakali smrti. Ne morem vam povedati, kakó me je pretreslo, in koliko sem trpel, ko je rekla nekega dné Netka: »Mama, saj bi Jakop tudi še kaj dal za staro garnituro, pa bi lahko kupili novo.«

Že sem bil uverjen, da nas nihče več ne reši Jakopa, in kakor na morišče sem se pripravljaj na pot za Ljubljano. Ali glej čudne usode! Preživel sem najmlajšo hčer na lastnem nje dômu. Mati je kupovanje vedno odlašala in dasi je po malem prihranila še precèjšnjo vsoto za novo garnituro, vselej je prišlo kaj vmes, kar je bilo potrebnejše, in novci so zopet pošli. V tem je Netka zbolela in prav naglo je hirala. Prihajali so zdravniki drug za drugim, stari in mladi, ali nobeden ni mogel pomagati. Dèklica je pòkašljevala čimdalje huje in je že sama obupavala. Sedaj je tožila, da jo zebe, sedaj, da ne more dihati. Postavili so mène za peč, in tù je zavita v topla ogri-

njala posedala vso dolgo zimo. Napósled je sneg skopnel, in tolažili so jo, da tudi njo zopet okrepí pomlajena priroda. Zmajala je z rameni in bridko vzdihnila, kakor da ne véruje tolažilnim besedam. Milo je pogledala proti oknu, ko je pomladansko solnce prvič zopet posijalo v sobo. Sedaj so jo z menoj vred potisnili k oknu in ga odprli, da je dihala čisti zrak.

»Oh, kakó dobro mi dé!« ponavljala je često in zrla proti modremu nebu nad streho nasprotne hiše. Drugi dan so naju zopet namestili k oknu in potem še nekolikokrat. Ali tudi to ni več pomagalo. Lože je kašljala, ali skoro je izkašljala; bila je čimdalje slabša, in preostra ji je bila sapa pri odprtem oknu. Upanja ni bilo, da bi še kdaj okrevala. Bilo je v postu, in bližala se je Velika noč. Znanke in prijateljice, ki so prihajale tolažit in kratkočasit bolno tovarišico, pogovarjale so se o tem in ónem in govorile tudi o postnih propóvedih. Nató je omenila jedna, da je že bila pri izpóvedi; druga je rekla, da pojde v soboto, in bolníci se je milo storilo, da se ne more tudi ona udeležiti lepih pobožnostij. Ko je bila zopet sama, pozvala je sestro k postelji in rekla: »Kaj praviš, ali bi se mama kaj zeló prestrašila, ako bi se izpovedala domá in prejela sveto obhajilo? Prej mine veliko-nočni čas, nego okrevam, ako sploh okrevam še kdaj.« Sestra v prvem hipu ni mogla odgovoriti; silna žalost ji je stiskala srce, zakaj dobro je védela, da Netka sama čuti bližnjo smrt. Premagovala se je, kolikor je mogla, in je izjecala nekoliko tolažilnih besed. Rekla je, da si v tem svetem času vsakdo želí verskega tolažila, nikar bolnik; a mati, ki je sama pobožna, spoznala bode, da je nje želja upravičena. Delj sestra ni mogla ostati pri Netki, ampak šla je iz sobe, in dolgo je ni bilo nazaj. Menda je pripravljala mater, zakaj ko se je vrnila ž njo, menili sta se o sestrini želji, kakor o stvári, ki se umeje sama po sebi.

Drugo jutro se je Netka čisto preoblekla, sedla náme in čitala iz molitvenika. Sestra Tinica je pospravila po sobi, kolikor je mogoče pri bolniku, pogrnila mizico ter postavila nánjo podobo svetega križa in dve voščeni sveči. V tem naznani zvonček, da je prišel duhovnik z zadnjo popotnico. Skesano se je Netka izpovedala in pobožnega srca prejela sveto obhajilo, ali solzne oči so zajedno pričale, kakšne misli so ji pretresale dušo. Ko je duhovnik odšel, iznemogla je popolnoma. Dejali so jo v posteljo, ali vstala ni več; izdehnila je že nekoliko dnij pozneje.

Mêne so tedaj obhajale čudne misli; zdelo se mi je, da je tudi mênì odbila zadnja ura. Ne vé, ali je bilo naključje ali je bila usoda: odkar je Netka pri svetem opraviilu zadnjič sedela na mênì, menil se

ni nihče záme, ampak potiskali so me po sobi, kakor bi bil vsem na poti. Ko so Netko devali na mrtvaški oder, védel se je najoblastnejše človek, ki ni videl skoro ničesar, a glavo je imel izraslo po stráni. Tudi njemu sem bil na poti, zakaj spoteknilo se mu je, in padel je čez moj priklejeni držáj in ga odlomil; ko pa se je prijel za blazino, pretrgala se je vsa prevlaka, da nisem bil nikomur več podobén. Niso me več ni klejili ni krpali, ampak odnesli so me po temnih stopnicah gôri pod streho in me ondu takó neusmiljeno treščili ob tlà, da sem omedlel. Ko sem se zopet zavédel in se ogledoval, kje sem, žaloval sem le zató, da me niso pokončali do dobra. Kamorkoli sem se ozrl, videl sem zgolj razbite posode, zlomljeno pohištvo in razne druge nevredne in nepotrebne stvari, ki so se preživele in niso bile za nobeno rabo. Jakopova »štacuna« je bila proti temu brlogu pravi raj.

»Kaj bodem tù? Ali me kdàj kdo otmè tega groznega pregnanstva? Toda kaj bi z menoj? Peč bi si zakuril.« — Takó sem premišljal in se uveril, da bi bilo najbolje, ako bi me sežgali. In vender sem bil tudi sedaj še nekomu dober. Mačke so prihajale in si izvolile mène za ležišče. Ubraniti se jih nisem mogel; toda saj mi tudi niso storile ničesar. Bolelo me je le moje ponižanje, kadar sem se domislil nekdanje službe pri grofu in jo primerjal sedanjemu pozivu. Ali najhuje je bilo to, da se niti smrti nisem mogel nádejati; zakaj nihče me ni prestavljal, niti se me dotikal, in lahko bi bil mirno čepel pol veka in še delj v tej pusti samoti, ne da bi me bilo konec. Tinica je časih, sevéda malokdaj, prišla gôri k nam in iztikala med polomljeno šaro, kakor bi iskala pozabljenih zakladov, pa je vselej zopet odšla, ne da bi bila kàj našla, kar bi bilo vredno vzeti s seboj. Nekega dné je zopet prišla in ž njo tudi stara kuharica. Iskali sta starih škatelj, ali ni je bilo za rabo. Zdajci se kuharica zaničljivo odreže: »Gospodičina, vsa ta šara ni za drugo nego v ogenj.« Toda gospodičina Tinica je bila drugih mislij; čislala je vse stare stvari, kakor bi bile svetinje, in ni dala odnesti ničesar. Takó sem ležal polomljen in pozabljen pod streho morda dve leti. V tem pride nekega dné proti večeru kuharica, zgrabi me in vleče dôli po stopnicah. Drugega nisem mislil, nego da me sežgè. Ali motil sem se; nesla me ni v kuhinjo, ampak v sobo, in me postavila kraj starega mojega továriša, ki je bil sklejen in pokrpan še zmiraj za manjšo službo. Kàr ginjen sem bil, ko sem zopet videl in slišal ljudi, akotudi se nisem mogel nádejati, da ostanem med njimi. Ura za uro je potekala, in predno sem si mislil, bila je polnoč. Tedaj se oglasi moj továriš in me veselo pozdravi:

»Dobro mi došel! Mislil sem, da te je že davno konec; kàr čujem danes, da si še na svetu. Julček je na nekoliko dnij prišel k materi in sestri. Danes po obedu so vsi skupaj posedeli in se menili. Julčkova mlada žena je sedela na mēni in rekla, da ga med pohištvm po novi šegi ni stola, na katerem bi mogel človek počivati takó prijetno kakor na tem starinskem naslanjáci, namreč na mēni. Mati nató odgovorí, da ima pod streho še jednega in da ga ji rada prepustí, le popraviti in preobleči ga bode treba. In glej, sedaj si tù, jutri te prenové, in zopet bodeš v častéh.«

Védel nisem, ali bi se veselil nove izpremembe ali ne. Želel sem si smrti, ne pa nove službe med mlajšim zarodom, ki me ne bode umel in me utegne še zaničevati. Vsekakor sem radoveden čakal usode svoje. Prišli niso več delavci v hišo kakor nekđaj, ampak mēne so nesli k njim. Ondu so mi potrgali vse ostanke stare tkaníne; popravili mi polomljene lesene kostí in jih nekoliko okovali z železom; zamenili so nekoliko jeklenih vzmetij, zrahljali žimo in ji dodali nekoliko nove; napósled so me vsega preoblekli s temnordečo, pisano tkaníno, da na mēni ni bilo videti nič lesá in sem bil do cela prerojen, lepši nego v mladosti svoji. Nató so me dobro zavili in me oddali na železnico. Da se bodem kdáj vozil po železnici, tega nisem mislil nikdar niti v srečnejših časih, nikar v pustem pregnanstvu pod streho. Takó sem prišel med vas, ki ste se posmehovali moji nekoliko zastareli obliki. Bodisi; sedaj veste, da nisem preprost pritepenec; izkusil sem dosti, ali vsega vam niti povedati ne morem, ker sem mnogo pozabil. Zadovoljen sem, da sem še na svetu; saj imam lahko in prijetno službo, da jo bodem opravljal še leta in leta. Razven pre-dobre moje gospé skoro nihče ne poséda náme; ali sósebno dobro mi dé, da me gospá nič menj ne čisla nego vas mlajše po novi šegi; ampak celó nekako spoštljivo se pogovarja o mēni s svojim možem. Dobro, da ni — — —

V tem je petelin zapel, in minila je dōba strahov in drugih čudnih prikaznij. Stari naslanjáč je umolknil in ni mogel dovršiti pripovedovanja svojega, katero se mu je itak nekoliko zavleklo.

